

Vlaams
Parlement

stuk **817** (2009-2010) – Nr. 1
ingediend op 15 juli 2010 (2009-2010)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving*

van de heer Dirk Van Mechelen

over onroerend erfgoed

* Voorheen groenboek Onroerend Erfgoed.

SITUERING

De afgelopen jaren groeide de consensus over het feit dat er nood is aan een nieuw juridisch kader voor het behoud en beheer van het onroerend erfgoed. De creatie van dit kader maakt het meteen mogelijk om de zorg voor het onroerend erfgoed als het ware de 21ste eeuw binnen te loodsen en een duidelijk en rechtszeker antwoord te bieden op hedendaagse noden en uitdagingen. Tegelijkertijd kan ook uitvoering worden gegeven aan de bepalingen van door Vlaanderen geratificeerde internationale verdragen, waarvan het verdrag van La Valetta (Malta) wellicht het bekendste is, maar ook de nodige financiële consequenties heeft.

In het kader van de nieuw gecreëerde mogelijkheid om binnen het Vlaams Parlement te werken met conceptnota's die kunnen dienen als discussiebasis voor het uitwerken van een decreet of andere regelgeving, wordt hier dan ook een tekst gepresenteerd. De opbouw van de tekst bestaat erin dat vertrekkende van de huidige stand van zaken en de ermee verbonden knelpunten en uitdagingen concrete voorstellen en aanbevelingen worden geformuleerd.

Het is duidelijk dat een nieuwe regelgeving met betrekking tot het onroerend erfgoed ook tegemoet komt aan de verwachtingen vanuit de sector en van het beleid zelf. In zijn beleidsnota Onroerend Erfgoed 2009-2014 (*Parl. St. VI. Parl. 2009-10, nr. 189/1*) geeft bevoegd Vlaams minister Geert Bourgeois zelf aan dat de vernieuwde regelgeving de hefboom moet worden voor een adequaat onroerenderfgoedbeleid.

Een aantal krijtlijnen worden door de minister in zijn beleidsnota verduidelijkt:

- “– de huidige wet-, decreet- en regelgeving voor onroerend erfgoed is eerder organisch tot stand gekomen. Hierdoor is er niet altijd sprake van een optimale afstemming tussen de verschillende inventarissen, beschermingsstatuten, premiestelsel, procedures en handhabingsbepalingen. Er is nood aan een integrale en holistische benadering van het onroerenderfgoedbegrip waarbij alle onroerenderfgoedvormen gelijkwaardig worden behandeld. Ook dient het begrip ‘onroerend erfgoed’ – dat nergens wordt vermeld in een Vlaams decreet of besluit – decretaal te worden vastgelegd. (...) Het is een gelegenheid om een coherent, collectief en modern instrumentarium te ontwikkelen dat kan inspelen op de specifieke kenmerken en noden van de Vlaamse onroerenderfgoedzorg. De instrumenten en procedures worden beter op elkaar afgestemd. Ook de machtigingen en adviezen bij stedenbouwkundige vergunningen van Onroerend Erfgoed worden herbekeken. Hierdoor resulteert het decreet in een administratieve vereenvoudiging en een snellere behandeling van vergunningsaanvragen. (...) Ook wil ik werk maken van een decretale verankering van de handhabingsprocedures. Het decreet moet eveneens zorgen voor eenheid en eenduidigheid zodat de integrale aanpak ook in de praktijk zichtbaar wordt;
- vooraleer over te gaan tot het Onroerenderfgoeddecreet, wil ik eerst werk maken van een vernieuwd archeologiebeleid. (...) Zo streef ik naar een actualisatie van het archeologiebeleid conform de bepalingen in het Verdrag van Valletta. (...) Overleg is bijvoorbeeld nodig voor de wijze van financiering van het preventief archeologisch onderzoek. Er wordt gezocht naar een werkbaar financieringsmechanisme waar iedere initiatiefnemer en betrokkene zijn verantwoordelijkheid financieel zal opnemen ten aanzien van de zorg voor de bedreigde archeologische erfgoedwaarden. Ik bekijk ook het toekomstige beleid inzake metaaldetectie. Het principe van het behoud van de archeologische erfgoedwaarden staat centraal. Het behoud van de archeologie site (met inbegrip van alle vondsten) op de plaats waar zij zich bevindt (behoud in situ) geniet de voorkeur. Opgraving impliceert immers meteen de fysieke vernieling van de archeologische vind-

plaats. In gevallen waar dat bodemarchief dreigt te verdwijnen, wordt het tijdig en grondig gedocumenteerd en kwalitatief onderzocht (behoud ex situ). Dit onderzoek stopt niet bij het opgraven en het documenteren van het bodemarchief maar houdt ook de studie, interpretatie en publicatie van de opgegraven materiële cultuur in. (...) Dat geldt zowel voor de archeologische erfgoedwaarden te land als deze in het water;

- het beleid inzake onroerend erfgoed is afhankelijk van plannings-, vergunnings- en beschermingsprocedures. Dat instrumentarium functioneert maar wanneer de voorschriften worden nageleefd. Een handhavingsbeleid moet voorkomen dat de voorschriften terzijde worden geschoven. Want een overtreding – zoals het verwaarlozen van het beschermde onroerend erfgoed of het niet naleven van vergunningen en machtigingen – leidt vaak tot het verval of de teloorgang van de erfgoedwaarden. Daarom is er nood aan een effectieve handhaving. Het handhavingsbeleid moet gericht zijn op het voorkomen van inbreuken. Noodzakelijk zijn hiervoor een goede afstemming en communicatie van de beschermingsbesluiten, vergunningen en machtigingen. Ook moet de beheerszijde kennis hebben van uitgebrachte herstellvorderingen en rechterlijke herstelmaatregelen betreffende het beleidsveld onroerend erfgoed en het verwante beleidsveld ruimtelijke ordening. Via protocolakkoorden worden samenwerking en onmiddellijke gegevensuitwisseling verzekerd;
- in het beheren en restaureren van onroerend erfgoed investeren wij veel financiële middelen. (...) Daardoor zijn de huidige middelen ontoereikend en komen bijvoorbeeld vele aanvragen voor restauratiepremies – vooral in de sector eredienst – op een wachtlijst terecht. Een vernieuwd premiestelsel en alternatieve vormen van financiering dringen zich dan ook steeds meer op. Zoals bepaald in het regeerakkoord, schaf ik deze regeerperiode de koppelsubsidies in de onroerenderfgoedzorg af. (...) Een veralgemeende aanpak wordt ook bemoeilijkt doordat de machtigings- en premietoekenningprocedures te traag verlopen. Er is dus niet alleen nood aan een vernieuwd financieel instrumentarium, maar ook aan administratieve vereenvoudiging. Ten slotte wil ik het huidige premiestelsel afstemmen op de veranderde visie over de onroerenderfgoedzorg. Het zwaartepunt van de financieringen moet verplaatst worden van restauratie naar onderhoud, beheer en herbestemming;
- zoals bepaald in het regeerakkoord wil ik voor grote projecten het gegeven van projectgroepen en projectcoördinatoren aanmoedigen. (...)”.

Een aantal van deze uitdagingen en uitgangspunten worden ook onderschreven door het Vlaams Parlement. Naar aanleiding van de bespreking van de beleidsnota van Geert Bourgeois vroeg het Vlaams Parlement middels een met redenen omklede motie (*Parl. St. VI. Parl. 2009-10, nr. 189/5*) onder andere het volgende aan de Vlaamse Regering:

- “1° een geïntegreerde beschermingsstrategie te ontwikkelen waarbij onderzoek, inventarisatie, bescherming, beheer en ontsluiting naadloos op elkaar aansluiten, en het handhavingsbeleid te versterken, gericht op het voorkomen van inbreuken;
- (...)
- 4° de noodzakelijke voorwaarden te scheppen voor de onroerenderfgoedzorg en daarbij:
 - a) te komen tot een nieuw decreet inzake onroerend erfgoed met daarin de nodige afstemming tussen de verschillende vormen van onroerend erfgoed;
 - b) te komen tot een gedegen taak- en rolverdeling met voldoende aandacht voor de capaciteiten en behoeften van de lokale bestuursniveaus;
 - c) de huidige regelgeving inzake het archeologiebeleid aan te passen aan de normen die de Raad van Europa voorstelt;
- 5° maatregelen te treffen om het beschikbare budget zo efficiënt mogelijk te benutten en daarbij te zoeken naar aanvullende en alternatieve financieringsmogelijkheden;

- 6° ervoor te zorgen dat het totaal aan inspanningen die vandaag op het gebied van onroerend erfgoed geleverd worden, niet verminderen na het afschaffen van de koppel-subsidies;
- 7° de zorg voor het onroerend erfgoed te integreren in de samenleving en zo een maatschappelijke inbedding te stimuleren en daarbij:
 - (...)
 - c) aandacht te hebben voor maatschappelijke vraagstukken (economische crisis, diversiteit, energiebesparing en duurzaamheid);
 - d) individuele burgers en lokale overheden te ondersteunen via de uitbouw van een helpdesk.”.

De voorliggende tekst van de conceptnota denkt in grote mate tegemoet te komen aan de belangrijkste uitdagingen en verwachtingen zoals geformuleerd door de Vlaamse Regering, de bevoegde minister en het Vlaams Parlement. In de tekst wordt het belang van een integrale benadering en aanpak onderschreven, maar wordt voorlopig niet gestreefd naar de integratie van het decreet varend erfgoed en van de regelgeving op het vlak van heraldiek in de nieuwe globale regelgeving. Het gaat immers in beide gevallen om onderdelen met een geheel eigen dynamiek en finaliteit. Integratie op dit ogenblik zou de moeilijke taak en opdracht nodeloos verzwaren.

KRACHTLIJNEN

I. Kernbegrippen

Huidige situatie en uitdagingen

In de verschillende decreten is het begrip ‘monument, landschap en archeologisch monument of archeologische zone’ apart gedefinieerd. De afgelopen jaren is dit individuele begrip verruimd naar het meer globale (onroerend) erfgoed. Dit houdt verband met het streven naar een integrale benadering waarbij verschillende aspecten van de zorg voor het erfgoed aan bod komen.

Er is ook een duidelijke verruiming van wat of welke objecten als (onroerend) erfgoed worden beschouwd. Voor bepaalde delen van het onroerend erfgoed ontbrak tot nu toe de juiste rechtsbasis om op een adequate manier te kunnen beschermen. Dat is in bijzonder het geval voor de bescherming van sites met paleontologische, geologische, paleo-ecologische waarde enzovoort. Met een concreet voorstel wordt aangegeven hoe hieraan kan worden verholpen.

De integrale benadering van het onroerend erfgoed zorgt er voor dat er steeds meer raakvlakken zijn met het cultureel erfgoed(beleid). Om hier op een pragmatische manier mee om te gaan, is een verankering van de wisselwerking aangewezen. Hiermee wordt ook gevolg gegeven aan de afspraken gemaakt in het kader van het Cultureelerfgoeddecreet.

Tegelijkertijd zijn er ook heel wat maatregelen uit andere beleidsdomeinen die hun invloed hebben op de zorg voor het onroerend erfgoed. Bijvoorbeeld de visie met betrekking tot beheer en ontwikkeling van bos en natuur is niet altijd gelijklopend met de visie gericht op het behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden. Een structurele oplossing, gebaseerd op de evenwaardigheid van partners, is hier noodzakelijk.

Voorstel conceptnota

In het decreet zullen volgende definities worden gehanteerd:

- onroerend erfgoed: het geheel van onroerende goederen met intrinsieke erfgoedwaarde met inbegrip van de cultuurgoeederen die er integrerend deel van uitmaken.

De klassieke opdeling tussen monumenten, stads- en dorpsgezichten, landschappen en archeologisch erfgoed, zoals dit in de huidige regelgeving bestaat, wordt bijgevolg verlaten. In de plaats daarvan wordt het begrip onroerend erfgoed(site) integraal benaderd en wordt de term onroerend erfgoed of onroerend erfgoed-site gebruikt. Onroerend erfgoed is immers niet zo maar op te delen in kleinere eenheden. Elk gebouw kent immers een archeologisch verleden of verhaal en elk archeologisch spoor heeft zijn plaats in het landschap enzovoort. Het behoud en beheer van onroerend erfgoed verdient daarom een integrale (ook wel holistische genoemd) benadering binnen één juridische context;

- intrinsieke erfgoedwaarde: de artistieke, culturele, historische, natuurhistorische, aardkundige, archeologische, architecturale, stedenbouwkundige, historisch-technologische, esthetische, wetenschappelijke, sociale, ruimtelijke of volkskundige waarde, waaraan goederen hun huidige en toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen.

Het begrip intrinsieke erfgoedwaarde is een ruime omschrijving. De intrinsieke erfgoedwaarden zijn de meest essentiële waarden en kenmerken van het erfgoed. Erfgoed kan om verschillende redenen waardevol zijn. Meestal gaat het om een combinatie van kenmerken of waarden, maar één waarde is in principe voldoende om bijvoorbeeld de bescherming mogelijk te maken. Alle bestaande intrinsieke erfgoedwaarden worden in het Onroerend-erfgoeddecreet gehandhaafd. Binnen de natuurhistorische erfgoedwaarde is het op dit ogenblik reeds mogelijk om bijvoorbeeld paleontologische, geologische, paleo-ecologische of andere fenomenen te gaan opnemen. Omwille van de specificiteit van deze vorm van erfgoed en de bijzondere uitdagingen die ermee gepaard gaan (bv. grotten of ondergrondse ontginningsplaatsen zoals verlaten mergelgroeven) is het belangrijk dat de aardkundige erfgoedwaarde als internationaal aanvaard begrip wordt geïntroduceerd. Dit gebeurt naar analogie van bijvoorbeeld definities in de ons omringende landen, maar bijvoorbeeld ook met de bepalingen inzake het werelderfgoed waarin naast bouwkundig ook natuurhistorisch en aardkundig (bv. de Messenplatte, een bekende fossielenvindplaats in Duitsland) kan worden opgenomen op de werelderfgoedlijst. Via het algemene begrip aardkundige waarde wordt meteen een grote hoeveelheid fenomenen gevat. Het kan zowel gaan om plaatsen met een paleontologische, geologische, paleo-ecologische waarde enzovoort. Concreet betekent het dus dat intrinsieke erfgoedwaarden naast elkaar kunnen komen te staan, vaak in verschillende en andere combinaties. Verschillende vormen van onroerend erfgoed (bv. bouwkundig erfgoed) kunnen ook over bijvoorbeeld archeologische of zelfs aardkundige waarden beschikken. De mogelijkheid om dit bouwkundig erfgoed omwille van haar archeologische of aardkundige waarden te beschermen, wordt met deze brede definitie van intrinsieke erfgoedwaarde mogelijk gemaakt.

Het toekomstige onroerenderfgoedbeleid is gebaseerd op de internationaalrechtelijke beginselen, uit internationale verdragen, charters en conventies zoals dat van Venetië, Firenze, Granada enzovoort. Concreet gaat het om beginselen zoals duurzaamheid, (voor)-zorg, voorkoming, integratie en veroorzaking. De toepassing van deze beginselen wordt geconcretiseerd.

Omwille van de wisselwerking met het beleidsdomein cultureel erfgoed zijn verschillende maatregelen aangewezen. Eén ervan is alvast het inschrijven van een protocol waarin de samenwerking tussen het beleidsdomein onroerend erfgoed en het beleidsdomein cultureel erfgoed kan worden geconcretiseerd.

II. Flexibele instrumentaria tot behoud van onroerend erfgoed

Inventaris onroerend erfgoed

Huidige situatie en uitdagingen

Sinds het midden van de jaren '70 van de vorige eeuw is gestart met de inventaris van het bouwkundig erfgoed in Vlaanderen. Momenteel wordt het erfgoed in de laatste (West- en Oost-Vlaamse) gemeenten in kaart gebracht of diepgaander beschreven. Hoewel vanuit de administratie de afronding eerst in 2009 was beloofd, is de deadline opnieuw opgeschoven. In ieder geval zal Vlaanderen 'binnen afzienbare tijd' voor het eerst beschikken over een gebiedsdekkend overzicht van het bouwkundig erfgoed. Naast het afronden van de eerste geografische inventaris, moet verder werk worden gemaakt van de actualisatie ervan (controle straatnamen, huisnummers enzovoort en aanvulling beschrijving). Daarnaast is ook de koppeling van de gegevens met een GIS-databank (GIS: geografisch informatie-systeem) noodzakelijk, als basis voor een afstemming met het vergunningenregister.

Omdat de eerste inventarissen ondertussen gedeeltelijk achterhaald zijn (bv. alleen de gebouwen van voor 1850 opgenomen) en niet langer beantwoorden aan de huidige inzichten, is het opstarten en afronden van de herinventarisatie binnen redelijke en aanvaardbare termijnen een prioriteit.

De eerste vaststelling van de 'inventaris bouwkundig erfgoed' is ondertussen een feit. Om de inventaris ten volle als werkinstrument (bv. ook relevant in het kader van het decreet Ruimtelijke Ordening) te laten fungeren, moet de vaststelling voldoende dynamisch zijn, zodat aanvullingen, wijzigingen enzovoort permanent worden opgenomen.

Het moet daarom makkelijk mogelijk zijn dat deelinventarissen rond specifieke erfgoedvormen (bv. hoperfgoed, luchtvaartpatrimonium, oeuvrecatalogi van architecten), die vaak op initiatief van het maatschappelijk middenveld ontstaan of die het gevolg zijn van aan de lokale besturen opgelegde verplichtingen (bv. inventaris historisch waardevol, niet-beschermd funerair erfgoed), systematisch en dynamisch kunnen worden vastgesteld.

Naast de vaststelling van de inventaris bouwkundig erfgoed is het ook van belang dat de inventarissen over de andere erfgoedvormen (landschappen, archeologisch en bij uitbreiding ook aardkundig erfgoed) op een gelijkwaardige en even dynamische manier kunnen worden vastgesteld.

Wat de landschapsrelicten en landschappen betreft: die zijn op een wetenschappelijke manier in kaart gebracht en beschreven in de Landschapsatlas. De meest waardevolle landschappen, de zogenaamde ankerplaatsen, vormen de basis voor een specifiek beschermingspoor (zie verder).

Tot nu toe gebeurde de inventarisatie alleen in landelijk gebied. Een aanvulling met de inventarisatie van de zogenaamde stedelijke landschappen en van de 'nieuwe' landschappen is noodzakelijk.

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) bevat de gegevens van al het gekende archeologisch bodemarchief op basis van de vondstmeldingen, prospectie- of opgravingsresultaten, literatuurvermeldingen enzovoort. De aanduidingen in de CAI zijn louter richtinggevend. Geen vermelding betekent niet dat er geen bodemarchief zou zijn. Er is ook geen kwalitatief onderscheid tussen de vermeldingen: een alleenstaande vondstmelding van één scherf krijgt een evenwaardige vermelding als een plaats die wetenschappelijk werd onderzocht.

Het is duidelijk dat deze vorm van inventaris onvoldoende is en in het kader van de in het verdrag van Malta voorziene afweging bij planningsinitiatieven niet erg bruikbaar. Om daar aan tegemoet te komen, zijn archeologische evaluatiekaarten nodig.

Op basis van een proefproject is duidelijk dat die kaarten thematisch en binnen een duidelijk afgebakende regio moeten worden ontwikkeld. Eerst en vooral wordt op die kaart aangegeven waar archeologische vondsten aangetroffen zijn en hoe gedetailleerd die beschikbare informatie is (geïsoleerde toevalsvondst, literatuurvermelding, wetenschappelijke opgraving enzovoort). Gebruikmakend van digitale hoogtemeting, erosiekartering, luchtfotografie enzovoort wordt aangegeven op welke plaatsen het meest waarschijnlijk vondsten uit die periode te verwachten zijn. Ook zones die met zekerheid volledig archeologievrij zijn, worden aangegeven. Uiteraard zijn ook deze evaluatiekaarten niet exhaustief, maar in functie van een planningsinitiatief kunnen ze bruikbaar zijn voor de afweging van de meest geschikte zone.

Inzake het maritiem archeologisch erfgoed is een volledige inventaris van alle gekende objecten en plaatsen ontsloten via een website.

Plaatsen met aardkundige waarde zijn af en toe in één van de bovenstaande inventarissen beschreven. Dat gebeurde nooit vanuit een specifiek aardkundige invalshoek. Een globale inventaris ontbreekt alsnog en dient naar analogie van de archeologische evaluatiekaarten te worden ontwikkeld. Bijvoorbeeld in het kader van de bodem- of geologische kartering is reeds heel wat informatie beschikbaar. Ook het maatschappelijk middenveld zorgde voor goed gedocumenteerde beschrijvingen van bepaalde fenomenen en de plaatsen waar ze voorkomen of van bijzondere vindplaatsen.

Voorstel conceptnota

De integrale benadering van onroerend erfgoed impliceert een officiële vaststelling van de bestaande onroerenderfgoedinventarissen, liefst binnen het concept van één publieke geïntegreerde inventaris, waarvan de gegevens kunnen worden ontsloten door één databank of door een koppeling van de bestaande databanken. Inventariseren is een dynamisch proces en daarom is het relevant om via een werkbaar en rechtszeker systeem te zorgen voor een regelmatige periodieke actualisatie (bv. zesmaandelijks) met vaststelling van de aanvullende of gewijzigde gegevens. Het is immers relevant dat de meest recente gegevens beschikbaar zijn.

Het Onroerenderfgoeddecreet regelt de modaliteiten om de (geografische) inventaris van het bouwkundig erfgoed, eventueel aangevuld met de beschikbare thematische inventarissen, officieel vast te stellen.

Omwille van de bruikbaarheid en de werkbaarheid is het de bedoeling om de inventaris te georefereren, om met andere woorden de objectbeschrijving te koppelen met de kadastrale gegevens. Uiteraard is er ook een koppeling met de 'databank beschermd erfgoed'. In een later stadium is het bovendien de bedoeling dat de gegevens ook worden gekoppeld met het vergunningenregister.

Ook voor de Landschapsatlas worden binnen dit voorstel de nodige maatregelen genomen om deze officieel vast te stellen en naderhand ook op regelmatige basis te zorgen voor vaststellingen van aanvullingen en actualisaties. Binnen het decreet wordt ook een kader gecreëerd om eventuele andere inventarissen vast te stellen. Van zodra bijvoorbeeld de inventaris van het aardkundig erfgoed, ook al is het geleidelijk, beschikbaar wordt, zullen de gegevens officieel kunnen worden vastgesteld.

De gebundelde archeologische informatie, die omwille van zijn aard nooit exhaustief beschikbaar kan zijn, bestaat idealiter uit zowel een dataset aan gewaardeerde locaties

(dit zijn sites die reeds op een wetenschappelijke manier zijn opgegraven of anders onderzocht) als uit een set van liefst zo gebiedsdekkend mogelijk archeologische (en eventueel ook aardkundige) evaluatiekaarten, die zoals eerder gesteld, thematisch (bv. prehistorische sites, Romeinse sites) en voor een duidelijk afgebakende regio (bv. Noorderkempen, polders) worden opgesteld.

Naast het specifieke statuut voor het beschermd erfgoed zorgt de vaststelling van de inventaris ervoor dat voor iedereen het belang van dit niet-beschermd erfgoed duidelijk wordt. Het kan op deze manier ook de basis vormen voor de verdere uitbouw van een (lokaal) onroerenderfgoedbeleid, onder andere dankzij de koppeling van de inventaris aan een aantal bepalingen binnen het decreet Ruimtelijke Ordening (voornamelijk met betrekking tot sloop). De vaststelling van de inventaris zorgt ervoor dat er als het ware een knipperlicht gaat branden wanneer er een aanvraag is voor het uitvoeren van werken of voor de sloop. De inventaris kan dan ook de basis vormen voor de uitbouw van ondersteuningsmechanismen voor dit niet-beschermd erfgoed. Vandaag hebben sommige steden of gemeenten al specifieke bepalingen opgenomen in een bijzonder plan van aanleg (BPA) of ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) (bv. Sint-Truiden), via een verordening (bv. Brugge) of is er voorzien in financiering van het onderhoud of het herstel van niet-beschermd waardevol erfgoed (bv. onderhoudspremies provincies).

Bescherming

Huidige situatie en uitdagingen

De huidige regelgeving voorziet vergelijkbare, maar soms licht verschillende procedures voor de bescherming van respectievelijk monumenten, landschappen, stads- en dorpsgezichten, archeologische monumenten en zones.

De ‘klassieke’ procedure verloopt in twee stappen met eerst een voorlopige bescherming en na een adviesronde met inbegrip van een openbaar onderzoek ook een definitieve bescherming. De procedure kan maximaal één jaar in beslag nemen; in sommige gevallen is deze termijn nog met zes maanden verlengbaar.

Beschermingsbesluiten hebben bindende kracht en gebeuren op basis van een evaluatie van de aanwezige intrinsieke erfgoedwaarden. Op dit ogenblik kunnen die artistiek, cultureel, (kunst)historisch, archeologisch, architecturaal, stedenbouwkundig, historisch-technologisch, esthetisch, wetenschappelijk, sociaal of volkskundig van aard zijn.

Daarbij is het van belang dat er een globaal afwegingskader is dat toelaat om alle relevante objecten in Vlaanderen te toetsen en te selecteren op basis van hun relevantie op Vlaams niveau. Een thematisch-typologische benadering is hierbij het uitgangspunt. Concreet krijgt dat afwegingskader vorm via thematische of typologische criterionota die ook rekening houden met eventuele geografische verschillen. Ook de eerder genoemde inventarissen zoals oeuvrecatalogi bijvoorbeeld kunnen als wetenschappelijk toetsingskader dienen.

Sinds 1931 is de wet- en regelgeving voor de verschillende beschermingen regelmatig geëvolueerd. Dat betekent ook dat het statuut van de bescherming in een aantal gevallen van elkaar afwijkt, wat het praktijkbeheer niet altijd vergemakkelijkt.

De beschrijving van de intrinsieke erfgoedwaarden gebeurde lange tijd erg summier. De laatste jaren wordt sterk geïnvesteerd in uitgebreide en kwalitatieve beschermingsdossiers die meteen de basis kunnen vormen voor het latere beheer.

Sinds enkele jaren is er inzake landschapsbescherming een tweede beschermingsspoor via de aanduiding van ankerplaatsen en de bescherming als erfgoedlandschap. Ankerplaatsen

zijn de meest waardevolle landschappen in Vlaanderen en staan beschreven in de Landschapsatlas. De aanduiding ervan gebeurt in twee stappen (voorlopig en definitief), waarbij de landschapswaarden- en kenmerken voor deze vrij grote gebieden uitvoerig worden beschreven.

Wanneer deze kenmerken en waarden in het kader van de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan na de afweging als relevant worden ervaren, kunnen ze binnen het RUP stedenbouwkundig worden vertaald. Op dat ogenblik spreken we van een erfgoedlandschap en zijn alle bepalingen van de ‘klassieke’ landschapsbescherming (inclusief premiemogelijkheden) van toepassing.

De betekening van een beschermingsbesluit is uiteraard een essentiële stap in de procedure. Vandaag gebeurt die betekening uitsluitend vanuit juridisch-administratief oogpunt. Dat is uiteraard terecht, maar de juridisch-administratieve taal komt soms ook afschrikwekkend of bedreigend over. Op deze manier wordt bijvoorbeeld de misvatting dat aan beschermd onroerend erfgoed niets mag worden gewijzigd onterecht in stand gehouden. Bij de betekening moet dan ook voldoende aandacht worden besteed aan voldoende duiding van de gevolgen, en misschien meer nog, aan de mogelijkheden en opportuniteiten die een bescherming met zich meebrengt.

Voorstel conceptnota

Omwille van de complementariteit worden in deze conceptnota de twee beschermingsporen aangehouden, geactualiseerd en waar nodig aangepast of uitgebreid. Enerzijds is er wat we de ‘klassieke’ bescherming kunnen noemen waarbij via bijzondere erfdienstbaarheden het behoud van het erfgoed wordt gegarandeerd en anderzijds het nieuwere spoor van bescherming via ruimtelijke verankering door middel van de procedure van de ankerplaatsen/erfgoedlandschappen.

Bij beide sporen worden de intrinsieke erfgoedwaarden geëvalueerd en vormen zij de basis voor de bescherming. Zoals al eerder aangegeven, wordt binnen deze conceptnota uitgegaan van het feit dat ook de aardkundige waarde aanleiding kan geven tot bescherming. Een duidelijke beschrijving van intrinsieke erfgoedwaarden of van erfgoedkenmerken is essentieel bij de opmaak van een beschermingsdossier. Op deze manier vormen beschermingsdossiers (of aanduidingsdossiers in het geval van de ankerplaatsen) de basis en het kader voor het latere beheer en de opmaak van een beheersplan. Ook dit wordt verankerd in het decreet.

Eerste spoor: ‘klassieke bescherming’

Wat de zogenaamde klassieke bescherming betreft, wordt, omwille van de integrale benadering, niet langer onderscheid gemaakt tussen een bescherming als monument, stads- en dorpsgezicht, landschap en archeologisch monument, zoals vandaag wel het geval is. De conceptnota voorziet in de realisatie van één beschermingsstatuut ‘als onroerend erfgoed’. Het behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden wordt via het beschermingsbesluit en meerbepaald de bindende bepalingen gegarandeerd.

Met betrekking tot de ‘oude’ beschermingen dringen een aantal maatregelen zich op, onder andere in functie van een uniforme benadering inzake beheer van alle beschermd onroerend erfgoed en in functie van een oplossing voor het probleem dat werd gecreëerd door de veranderende inzichten in de erfgoedbescherming (bv. waar men volgens de hedendaagse inzichten een pastorie met tuin integraal als monument zou beschermen, werd de pastorie enkele decennia geleden als monument en de tuin als landschap beschermd, in die zin is onderlinge afstemming nodig) en de eraan gekoppelde wijzigingen in de regelgeving.

Als eerste maatregel wordt voorzien in een manier om de ‘oude’ beschermingen te laten vigeren binnen de nieuwe regelgeving. Bij eerdere fundamentele wijzigingen in de regelgeving is dat niet gebeurd, met alle nefaste gevolgen vandien voor de zorg in de praktijk. Het kan uiteraard niet de bedoeling zijn dat er door deze operatie nieuwe erfgoedwaarden of individuele rechtsgevolgen worden opgelegd. Op basis van de beschikbare informatie zal de omzetting wellicht moeten gebeuren door een globale publicatie in het Belgisch Staatsblad. Uiteraard zal de omzetting met de nodige omzichtigheid moeten gebeuren, zullen de juiste modaliteiten moeten worden uitgewerkt en moeten procedurefouten vermeden worden.

Als tweede maatregel wordt werk gemaakt van een evaluatie van deze oude beschermingsbesluiten (en meer bepaald van de intrinsieke erfgoedwaarden die aanleiding hebben gegeven tot de bescherming). Indien nodig wordt een nieuwe procedure opgestart om de bescherming aan te passen of uit te breiden (bv. in het verleden werden heel vaak enkel de oudste delen van een kerk beschermd; vanuit een integrale benadering wordt doorgaans het ganse gebouw beschermd). Om dit te kunnen spreiden in de tijd wordt de evaluatie gelijktijdig gerealiseerd met bijvoorbeeld het opmaken van een beheersplan of het beoordelen van een aanvraag om werken of handelingen uit te voeren. Naar analogie van de nieuwe beschermingsdossiers wordt er ook gezorgd voor een duidelijke lijst, beschrijving of omschrijving van de cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van het onroerend erfgoed.

De bescherming zorgt er eigenlijk voor dat een aantal algemene erfgoedwaarden van toepassing worden, die gelden voor al het onroerend erfgoed. Deze algemene erfgoedwaarden zullen naderhand, bijvoorbeeld in de uitvoeringsbesluiten, voldoende gespecificeerd moeten worden. Onder andere in functie van een vergunningenbeleid is dit erg essentieel. Voor specifieke gevallen is het ook mogelijk om bijzondere erfgoedwaarden op te nemen. In overeenstemming met de Werelderfgoedconventie uit 1972 wordt ook de mogelijkheid van een overgangszone gecreëerd. De overgangszone regelt bijzondere aspecten van de omgeving van het beschermd erfgoed, zoals aangepast beheer, behoud van zichten enzovoort.

Bij wijze van voorbeeld kunnen we verwijzen naar het concrete geval van de mergelgroeve van Gelinden. Door de erosie van op het nabijgelegen veld slibt de ingang van de groeve langzaam dicht. Via bescherming als overgangszone kunnen concrete maatregelen, zoals het gebruik van een aangepaste ploegrichting, worden gegarandeerd.

De evaluatie van de intrinsieke erfgoedwaarden, het onderzoek of de erfgoedwaarden voldoende relevant zijn om een bescherming te verrechtvaardigen moet op Vlaams niveau gebeuren. Onroerend erfgoed kan op lokaal niveau uniek zijn of een bijzondere betekenis hebben, maar dat betekent nog niet dat het ook binnen de grenzen van het Vlaamse Gewest voldoende relevant is. Om de objectieve afweging of toetsing van die relevantie te garanderen, worden criterianota's opgesteld (bv. per thema, rekening houdend met geografische verschillen) die als globaal afwegingskader kunnen worden gebruikt. Relevantie op Vlaams niveau zegt niets over de omvang van het beoogde onroerend erfgoed. Een veldkapel kan even waardevol zijn als een groot complex.

De criterianota's zijn interne motiveringsdocumenten waarin bijvoorbeeld het historisch kader en de historische ontwikkeling worden geschetst, waarin eventuele regionale verschillen worden geduid, maar waarin ook de afwegingscriteria (bv. authenticiteit, zeldzaamheid) als het ware worden geëxpliciteerd zodat ze zo objectief mogelijk kunnen worden afgewogen.

Zoals reeds eerder aangegeven zal het beschermingsdossier ook de basis vormen voor het latere beheer (en de opmaak van een beheersplan, zie verder). Net daarom is het essentieel

dat de intrinsieke erfgoedwaarden (maar bijvoorbeeld ook de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken) er duidelijk in opgesomd en besproken worden. Op die manier wordt een kader gecreëerd voor de beoordeling van bijvoorbeeld aanvragen om werken uit te voeren of de functie te wijzigen.

In het beschermingsdossier wordt (verplicht) zoveel mogelijk relevante informatie opgenomen. De samenstelling van een dossier ziet er dan ook als volgt uit:

- de afweging om tot bescherming over te gaan. Aan de hand van de toepassing van de criterianota wordt een globaal afwegingskader voor de beschermingswaardigheid gegarandeerd;
- de evaluatie van de intrinsieke erfgoedwaarden. De intrinsieke waarden worden duidelijk in het beschermingsdossier opgesomd, besproken en gemotiveerd;
- motivatie van de afbakening;
- de beschrijving van de beheersdoelstellingen. In de beschermingsdossiers worden de randvoorwaarden voor het latere beheer, onderhoud, restauratie en herstel vastgelegd. Dit vormt de basis voor het beheersplan;
- de lijst van cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken (uiteraard indien relevant of van toepassing);
- de rapportage van de fysische toestand op het moment van de bescherming. Het toestandrapport wordt samen met talrijke illustraties, zoals foto's, opgenomen. Dit rapport omvat ook de lijst van alle cultuurgoederen, die integrerend deel uitmaken van het onroerend erfgoed. Zowel de zogenaamde nagelvaste voorwerpen als niet-nagelvaste objecten worden in dit toestandrapport beschreven. Daarbij wordt gezorgd voor een werkzaam systeem dat ook toelaat om op het ogenblik van bescherming verborgen interieurelementen te vrijwaren en – indien relevant – mee te beschermen. Voor de opmaak van deze toestandrapporten kan, mits aan bepaalde randvoorwaarden beantwoord wordt, Monumentenwacht een rol krijgen.

Voorafgaand aan de formele beschermingsprocedure voorziet de conceptnota in een consultatie van de Koninklijke Commissie. De Commissie zal het beschermingsdossier beoordelen op het ogenblik dat het door de administratie is opgemaakt, maar wel voorafgaand aan de voorlopige bescherming door de bevoegde minister. De minister neemt op deze manier kennis van de standpunten van zowel de administratie als van zijn technische adviesraad.

De volledige beschermingsprocedure kent een korte doorlooptijd van negen maanden, die eenmalig kan worden verlengd met drie maanden. Deze formele procedure verloopt in twee fasen: een voorlopige bescherming, waarna de rechtsgevolgen van de bescherming voorlopig van toepassing zijn. Tijdens de voorlopige bescherming wordt een openbaar onderzoek gevoerd, met inbegrip van het inwinnen van adviezen, waarna de definitieve bescherming kan volgen. De maximale termijn binnen dewelke een beslissing moet worden betekend, ligt vast. Er zal ook voor gezorgd worden dat de inhoud van het betekenningsbesluit naar de burger toe niet alleen de nodige juridische garanties biedt, maar ook de (positieve) gevolgen van een bescherming voldoende duidt.

Om tegemoet te komen aan een oplossing voor acute bedreigingen van de intrinsieke erfgoedwaarden bij onroerend erfgoed biedt de conceptnota de mogelijkheid van een tijdelijke bescherming van drie maanden, eenmaal verlengbaar met drie maanden. Deze tijdelijke bescherming, via een beslissing van de minister, zonder noodzakelijk advies van de Koninklijke Commissie, kan worden gebruikt in het geval van een reële bedreiging die definitief verlies van de intrinsieke erfgoedwaarden tot gevolg heeft. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de dagelijkse praktijk van ad-hoc aanvragen die omwille van een acute bedreiging een snelle beslissing vereisen. Gedurende deze periode van tijdelijke bescherming kan de administratie de intrinsieke erfgoedwaarden beoordelen en, indien opportuun, een beschermingsdossier opmaken en de gewone procedure opstarten.

Het principe blijft gehandhaafd dat beschermingen door iedereen kunnen worden aangevraagd, met andere woorden dus zowel door de eigenaar zelf, door lokale besturen, door het maatschappelijk middenveld of andere geïnteresseerde derden. Er wordt wel naar gestreefd om de eigenaar (en ook de aanvrager) op de hoogte te brengen van de aanvraag en van de termijnen waarbinnen de aanvraag zal worden geëvalueerd.

Op basis van de praktijkervaring wordt ook voldoende aandacht besteed aan een werkzame procedure voor wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van een bescherming.

Dit kan gebeuren in twee gevallen. Eerst en vooral op grond van een ernstige (onvrijwillige) aantasting van de intrinsieke erfgoedwaarden, bijvoorbeeld na een calamiteit (brand, natuurramp enzovoort). In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud door de eigenaar of beheerder aanleiding geven tot een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van de bescherming.

In een tweede, uitzonderlijke, geval kan een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing gebeuren omwille van bijzondere ruimtelijke behoeften van andere maatschappelijke activiteiten. Wanneer op basis van een objectiveerbare afweging blijkt dat het behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden niet opwegen tegen de ruimtelijke behoeften van andere maatschappelijke activiteiten kan de procedure worden ingezet.

Het kan uiteraard niet de bedoeling zijn dat deze wijzigings- of deklasseringsprocedure onoordeelkundig of zonder de nodige omzichtigheid wordt ingezet. Daarom volgt deze wijzigings- of opheffingsprocedure dezelfde procedure als die voor de bescherming. Een dossier wordt voorbereid door de administratie en wordt ter advies voorgelegd aan de Koninklijke Commissie. Nadien kan de minister de procedure opstarten. Na het organiseren van een openbaar onderzoek kan de wijziging of opheffing formeel zijn beslag krijgen.

Tweede spoor: ankerplaatsen en erfgoedlandschappen

Het tweede bestaande beschermingsspoor van de ankerplaatsen en de erfgoedlandschappen wordt op basis van de praktijkervaring geactualiseerd en aangepast aan de concrete behoeften op het terrein. Bovendien wordt dit spoor uitgebreid van de meest waardevolle landschappen naar alle vormen van onroerend erfgoed.

De procedure ‘ankerplaatsen/erfgoedlandschappen’ biedt een antwoord op de uitdaging om de ruimtelijke aspecten van het onroerend erfgoed af te stemmen met en te integreren in het instrumentarium van ruimtelijke ordening. Immers, onroerend erfgoed kan niet los gezien worden van het grotere ruimtelijke geheel, het ontleent waarde aan de omgeving en heeft daar op zijn beurt een positieve uitstraling op.

Vooraf voor complexere en omvangrijke gehelen is deze manier van beschermen aangegeven (mede daarom wordt het klassieke spoor van de bescherming van stads- en dorpsgezichten door dit nieuwe spoor vervangen). De meest typische kenmerken en waarden worden duidelijk omschreven en kunnen, indien ze na afweging als relevant worden beschouwd, bewaard en ruimtelijk verankerd worden via aangepaste stedenbouwkundige voorschriften. Bijvoorbeeld voor de bescherming van de slagvelden van de Eerste Wereldoorlog is dit instrument sterk aangewezen omdat er gediversifieerd en voldoende flexibel kan worden opgetreden. Bijvoorbeeld het behoud van bepaalde zichtlijnen is in tegenstelling tot een ‘klassieke’ bescherming via dit systeem perfect realiseerbaar.

In feite betekent de aanduiding van een ankerplaats het sectorale voorstel vanuit onroerend erfgoed in het kader van ruimtelijke planning. Deze sectorale voorstellen worden door middel van de vigerende procedures binnen ruimtelijke ordening (opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen bijvoorbeeld, zowel op gewestelijk, provinciaal als gemeentelijk

niveau) vertaald als erfgoedlandschappen. Deze manier van ‘vrijwaren’, die op zich al zeer integraal is, wordt tot alle vormen van onroerend erfgoed uitgebreid (dus niet alleen landschappen, maar ook bouwkundige complexen, archeologisch of aardkundig erfgoed). Het beschermen van de ruimtelijke aspecten van het onroerend erfgoed blijft hierdoor een belangrijke rol spelen. Deze werkwijze en methode van bescherming komt eveneens tegemoet aan de onroerenderfgoedconventies, die een afstemming tussen onroerend erfgoed en ruimtelijke ordening voorstaan.

Omwille van de rechtszekerheid is het van belang dat de aanduiding van alle ankerplaatsen zo snel mogelijk kan gebeuren. Dit kan uiteraard gradueel gebeuren op basis van de beschikbare wetenschappelijk vastgestelde inventarissen.

De procedure tot aanduiding van een ankerplaats verloopt op dezelfde wijze als een beschermingsprocedure. Het kent twee fasen: de procedure start met een voorlopige aanduiding waarna de rechtsgevolgen van een aanduiding voorlopig van toepassing zijn. Tijdens de duur van de voorlopige aanduiding wordt een openbaar onderzoek gevoerd, met inbegrip van het inwinnen van adviezen, waarna de definitieve aanduiding kan volgen. Naast de rechtsgevolgen (die omwille van het openbaar onderzoek in een vroegere fase ook reeds voor de burger gelden) heeft een aanduiding als ankerplaats het behoud van de ruimtelijke kenmerken tot doel. Om die reden worden in een besluit tot aanduiding van een ankerplaats onder meer de erfgoedkenmerken vermeld die typisch zijn voor de erfgoedsite in kwestie, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die er eigen aan zijn.

De definitief aangeduide ankerplaatsen vormen de sectorale voorstellen voor de afbakening in ruimtelijke uitvoeringsplannen als erfgoedlandschap of opname in beleidsplannen. In het ruimtelijk planningsproces kunnen de ruimtelijke aspecten van de ankerplaatsen door middel van verordende stedenbouwkundige voorschriften worden meegenomen. Daarnaast doet een aanduiding als ankerplaats een bijzondere zorgplicht voor een administratieve overheid ontstaan met het oog op het behoud van de waarden of typische kenmerken eigen aan de site of de overgangszone.

Beheer

Huidige situatie en uitdagingen

Beheer van onroerend erfgoed moet erop gericht zijn om de intrinsieke erfgoedwaarden te behouden. Machtiging voor het uitvoeren van werken of andere ingrepen en zelfs generieke of specifieke verbodsbepalingen zijn dan ook te verantwoorden. Vandaag de dag gebeurt dat beheer nog te veel ad hoc, zonder dat het gekoppeld is aan een langetermijnvisie.

De afgelopen twee decennia heeft de Vlaamse overheid stelselmatig het belang van regelmatig onderhoud benadrukt, eerder dan het uitvoeren van grote en vaak ingrijpende restauratie- of herstelwerken. Inzake onderhoud is de flankerende werking van Monumentenwacht essentieel. De Vlaamse overheid ondersteunt de werking ervan fundamenteel. De dienstverlening van Monumentenwacht is de afgelopen jaren dan ook stelselmatig uitgebreid, zowel naar de aard van de te inspecteren objecten (bv. eveneens interieur of archeologische relictten) als naar de output (toevoegen van kostencalculatie aan toestandsrapport).

Er is uiteraard ook een wisselwerking tussen het beheer en de eventuele handhaving. Op dit ogenblik wordt ervaren dat de bestaande instrumenten niet meer voldoen aan de hedendaagse verwachtingen en uitdagingen. Wanneer het beheer door de eigenaar tekortschiet, duurt het erg lang of is het soms zelfs onmogelijk om in de plaats te treden. Ook bestaande instrumenten als onteigening in het geval van verwaarlozing zijn in de praktijk niet altijd even makkelijk uitvoerbaar.

Voorstellen conceptnota

Vanuit de visie ‘beter voorkomen dan genezen’ primeren onderhoud en beheer boven restauratie of herstel. Regelmatig onderhoud gebeurt het best gepland, kaderend binnen een langetermijnvisie. De gehanteerde filosofie van het landschapsbeheers- en herwaarderingsplan wordt dan ook doorgetrokken naar alle vormen van onroerend erfgoed. Een beheersplan geeft invulling aan de beheersdoelstellingen van het beschermd onroerend erfgoed. Concreet gebeurt dat door een overzicht te geven van de activiteiten, handelingen en acties die nodig zijn voor het behoud of het herstel van de intrinsieke erfgoedwaarde en van de manier waarop dit op een langere termijn kan/moet worden georganiseerd. De afstemming met andere beleidsinstrumenten (bosbeheersplan, natuurbeheersplan en/of inrichtingsplannen) wordt meegenomen. Wel is het belangrijk dat ook wordt nagedacht om de omgekeerde beweging door te voeren, zodat in de bos-, natuur- en inrichtingsplannen ook op een gepaste manier rekening wordt gehouden met het beheer van het onroerend erfgoed.

Een beheersperiode van bijvoorbeeld tien jaar lijkt het minimum in functie van een visie op lange termijn. Omwille van de dynamiek, eventueel veranderende inzichten, nieuwe praktijkmogelijkheden, opportuniteiten enzovoort is het belangrijk dat een beheersplan, indien noodzakelijk, kan worden aangepast.

Het is belangrijk dat op termijn voor zoveel mogelijk onroerend erfgoed een beheersplan beschikbaar is. Het is daarom de bedoeling om in eerste instantie de opmaak van een beheersplan facultatief te maken en het binnen realistische termijnen verplicht te maken voor iedereen die een beroep wil doen op premies. Er wordt voorzien in financiële ondersteuning van de opmaak van het beheersplan (zie verder).

Van zodra de bepalingen van de conceptnota zijn omgezet in concrete regelgeving, kan elke initiatiefnemer facultatief een beheersplan opstellen. De verplichte opmaak wordt gefaseerd ingevoerd. Voor nieuwe projecten die in aanmerking willen komen voor enveloppefinanciering (zowel onderhoud als restauratiepremie, zie verder) wordt de maatregel onmiddellijk van kracht. Voor onderhoudsprojecten wordt een overgangperiode van ongeveer twee jaar voorzien, met inwerkingtreding vanaf 1 januari 2013. Voor restauratieprojecten geldt een overgangperiode van iets meer dan vijf jaar, met inwerkingtreding ten laatste op 1 januari 2015.

Verder wordt voorzien in de mogelijkheid voor de Vlaamse Regering om generieke of specifieke uitzonderingen te verlenen voor het opmaken van een beheersplan. Het heeft bijvoorbeeld weinig zin om zo'n plan te gaan opmaken voor een veldkruis.

Alles zal in het werk worden gesteld om de opmaak van zo'n plan op een eenduidige en vlotte manier te laten verlopen, bijvoorbeeld door te werken met stramien en typevoorbeelden of door het gebruik van zoveel mogelijk bestaande documenten aan te moedigen. Voor het bouwkundig erfgoed kunnen bijvoorbeeld de toestandrapporten van Monumentenwacht een uitstekende basis vormen voor de opmaak van een beheersplan. De opmaak van het beheersplan kan gebeuren via een gedragen structuur of commissie waarin alle betrokken geledingen zitting hebben, evenwel zonder dat die als het ware in de plaats kunnen treden van de eigenaar/beheerder.

In functie van een efficiënte financiering wordt in het beheersplan een duidelijk onderscheid gemaakt tussen onderhoud- en restauratiewerken.

De machtigingen voor het uitvoeren van werken of andere ingrepen, evenals de generieke of specifieke verbodsbepalingen blijven behouden. De realisatie van een langetermijnvisie binnen een dynamisch en periodiek aanpasbaar beheersplan zorgt voor een duidelijk afsprakenkader, dat de basis vormt voor een globale machtiging voor het uitvoeren van

alle werken en ingrepen, die opgenomen zijn binnen het goedgekeurde beheersplan (en bij uitbreiding ook voor alle werken die niet strijdig zijn met de realisatie van het beheersplan). Omwille van deze reden kan de indiener van het beheersplan bij het afkeuren van dit plan – naar analogie van de machtigingen (zie verder) – in beroep gaan.

De opmaak van het beheersplan zorgt er ook voor dat de bestaande fysische of juridische toestand van het onroerend erfgoed kan worden geëvalueerd en opgevolgd en dat eventuele hiaten ook kunnen worden gedetecteerd, geanalyseerd en indien nodig aanleiding kunnen geven tot een aanpassing van de bescherming.

Spijtig genoeg zijn er in een beperkt aantal gevallen blijkbaar onoverkomelijke problemen die het adequaat beheer van onroerend erfgoed in de weg staan, onmogelijk maken of minstens sterk bemoeilijken. De redenen daartoe kunnen erg divers zijn: het kan gaan om een complexe en juridische problematiek (bv. onverdeeldheid over vele tientallen mensen in verschillende landen) of bijvoorbeeld ook om onroerend erfgoed dat qua schaalgrootte de draagkracht op lokaal niveau overstijgt (zeer grote gebouwen in kleine gemeenschappen) of nog om problemen die verband houden met de stedenbouwkundige randvoorwaarden enzovoort. Net voor dit soort (vaak strategische) projecten wordt een combinatie van nieuwe mogelijkheden gecreëerd die onder andere betrekking hebben op bijzondere mogelijkheden inzake verwerving, vergunning en financiering.

Omwille van het bestaande juridisch kader is het niet altijd evident om een betredingsrecht van beschermd onroerend erfgoed te voorzien door bevoegde ambtenaren. In functie van handhaving en het toezicht kan het in ieder geval wel en wordt het voorzien. Andere mogelijkheden worden verder onderzocht.

Onroerend erfgoed als onderdeel van afwegingskader – Advies – Machtiging

Huidige situatie en uitdagingen

Zoals reeds eerder aangegeven, is het in functie van optimaal beheer en behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden van beschermd erfgoed aangewezen dat de administratie onroerend erfgoed machtiging of toelating moet geven om bepaalde werken of handelingen uit te voeren.

Deze verplichting is vandaag overigens ingeschreven in de regelgeving. Voor werken of handelingen waarvoor een stedenbouwkundige vergunning nodig is, wordt die toelating of machtiging gegeven via een bindend advies (of een advies dat bindend is wanneer het voorwaarden oplegt). Voor alle niet-vergunningsplichtige werken of handelingen dient rechtstreeks bij de betrokken dienst machtiging of toelating te worden gevraagd.

Samen met het Agentschap Wegen en Verkeer was het Agentschap Ruimtelijke Ordening – Onroerend Erfgoed Vlaanderen (R-O Vlaanderen) één van de enige met een bindend advies. Omwille van de gelijkgeschakeling van de adviezen teneinde een zo objectief mogelijke beoordeling te bewerkstelligen, werd in het nieuwe decreet Ruimtelijke Ordening ingeschreven dat dit advies werd omgevormd tot een niet-bindend advies, uiteraard met de nodige garanties voor het behoud van het erfgoed.

Het agentschap R-O Vlaanderen dient veel tijd en energie te steken in het beoordelen van de verschillende dossiers. In de praktijk wordt er geen onderscheid gemaakt tussen de beoordeling van eenvoudige ingrepen en die van grote werken in complexe gehelen.

De beoordeling gebeurt ook individueel, dossier per dossier. Op zich is dat te begrijpen, maar het zorgt er wel voor dat een globaal afwegingskader soms ontbreekt, alleen impliciet en te weinig expliciet bestaat, of door verschillende mensen anders wordt geïnterpreteerd. De uitdaging bestaat er dan ook in om voor elke eigenaar of beheerder van beschermd erfgoed eenzelfde rechtszeker kader te creëren.

Naast adviezen met betrekking tot het beschermd erfgoed wordt voornamelijk door lokale besturen ook een beroep gedaan op het agentschap R-O Vlaanderen voor adviezen met betrekking tot het niet-beschermd erfgoed dat bijvoorbeeld beschreven is in de ‘Inventaris Bouwen door de Eeuwen Heen’. Wanneer het bijvoorbeeld gaat om voorafgaandelijk advies in het kader van de aanvraag van een sloopvergunning (zoals overigens voorzien in het nieuwe decreet Ruimtelijke Ordening) is dit relevant. Wanneer ook advies voor andere vergunningsplichtige werken wordt gevraagd, probeert het agentschap R-O Vlaanderen ook daar aan tegemoet te komen. Ook hier zijn er echter individuele verschillen en dient er bovendien te worden nagedacht over de opportuniteit (onder andere in functie van werkdruk) om aan al deze adviesvragen tegemoet te komen.

Bijvoorbeeld in functie van de milieueffectrapportage of van planningsinitiatieven wordt ook het onroerend erfgoed mee in overweging genomen bij de visievorming of bij afweging van de maatregelen. In de praktijk merken we toch nog aanzienlijke verschillen in de mate waarin dat gebeurt. Het is niet altijd even makkelijk om aan te duiden hoe dat komt, maar onder andere volgende elementen lijken hierin toch wel relevant:

- uit hun aard is het voor sommige onderdelen van het onroerend erfgoed zeer moeilijk om de intrinsieke erfgoedwaarden adequaat in kaart te brengen, wat een onderlinge afweging uiteraard erg moeilijk maakt. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de archeologische waarde van een bepaalde zone;
- erfgoedwaarden zijn intrinsiek en kunnen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld natuurwaarden, niet gecompenseerd of zomaar hersteld worden. Niet alle betrokkenen zijn zich daar altijd even goed van bewust.

Voorstellen conceptnota

Onroerend erfgoed als deel afwegingskader

Binnen het decreet wordt in de nodige instrumenten voorzien die moeten toelaten dat de visie en de uitdagingen van het beleidsveld onroerend erfgoed gelijktijdig en naar inhoud evenwaardig met de sociale, economische, ecologische en andere maatschappelijke belangen worden meegenomen. Dat kan bijvoorbeeld door te voorzien in een verplichte insteek bij de opmaak van sectorale bestemmingsplannen, inrichtingsplannen, beheersplannen en verordeningen die het beoordelingskader vormen voor handelingen en werkzaamheden (aan onroerend erfgoed) waarvoor een machtiging of toelating nodig is.

Om hiervoor te zorgen is het belangrijk dat de verschillende intrinsieke erfgoedwaarden zo veel mogelijk en zo goed mogelijk ter beschikking kunnen worden gesteld. Belangrijk daarbij is dat niet alleen wordt aangegeven dat er (mogelijk) intrinsieke erfgoedwaarden aanwezig zijn, maar ook dat de verschillende erfgoedkenmerken en -waarden zo gedetailleerd mogelijk worden besproken en aangeleverd. In dat verband kan worden gewezen naar het scenario ankerplaatsen/erfgoedlandschappen en naar de opmaak van archeologische of aardkundige evaluatiekaarten.

Dergelijke kaarten kunnen uit de aard van het erfgoed nooit volledig exhaustief zijn. Het volledig karteren van het archeologisch en het aardkundig erfgoed zou dan via vooronderzoek op het terrein (proefsleuven en dergelijke) moeten gebeuren. Iedereen is het erover eens dat dit in de praktijk niet alleen gewoon onmogelijk is in verhouding tot de resultaten, maar bovendien ook zeer grote financiële inspanningen zal vragen. Daarom is het belangrijk dat, uiteraard met duidelijke randvoorwaarden, toch een poging wordt ondernomen om aan te geven waar de meeste kans is om archeologische (of aardkundige) sporen aan te treffen.

Ook wanneer in een bepaalde zone zeker geen archeologisch (of aardkundig) erfgoed terug te vinden is, is dat relevante informatie. De opmaak van archeologische of aardkundige evaluatiekaarten, die in het kader van de opmaak van sectorale bestemmings-

plannen, inrichtingsplannen, beheersplannen en verordeningen kunnen worden gebruikt, wordt in het decreet structureel opgenomen. Dergelijke kaarten zijn een combinatie van gegevens over vergraven zones zonder archeologische relevantie, de beschikbare informatie uit de CAI (vondstmeldingen, literatuurstudie, onderzoeksresultaten enzovoort), en ten slotte een kansinschatting van de meest potentiële zones op basis van relevante info over de plaats van gelijkaardige sites, van digitale hoogtemeting, erosiekartering enzovoort). Dezelfde informatie zal ook nodig zijn voor de zones met aardkundige waarde. Omwille van de eigenheid van dit erfgoed is het aantal noodzakelijke kaarten wel geringer. Bovendien is er, weliswaar verspreid, toch al enige basisinformatie beschikbaar (bodemkaarten, geologische waarderingskaarten, wetenschappelijke beschrijvingen van bepaalde formaties of sites enzovoort).

Naast de terbeschikkingstelling van voldoende – al naargelang het belang – tegen elkaar afweegbare informatie, blijft het essentieel te investeren in de nodige duiding rond de specificiteit van het onroerend erfgoed en meerbepaald in het feit dat intrinsieke erfgoedwaarden, in tegenstelling tot andere waarden, niet compenseerbaar of zomaar herstelbaar zijn. De consequentie is dan ook dat erfgoedwaarden, meer dan welke andere waarden dan ook, definitief verloren kunnen gaan zonder kans op herstel.

Advies – Machtiging

Op basis van de algemene principes (bv. zorgplicht) worden in de sectorale regelgeving die een nieuw Onroerenderfgoeddecreet zou zijn, de nodige maatregelen genomen om vanuit onroerenderfgoedbeleid voorwaarden op te leggen bij het uitvoeren van werken of handelingen, die voor het onroerend erfgoed een ongunstig effect kunnen hebben. Om het behoud van het onroerend erfgoed en van de intrinsieke erfgoedwaarden ervan te vrijwaren zal de administratie machtigingen en toelatingen kunnen verlenen.

Om de procedures zo eenvoudig mogelijk te houden en om de rechtszekerheid bij de burger te verhogen, worden er verschillende nieuwe maatregelen in de conceptnota voorzien.

Eerst en vooral wordt via een goedgekeurd beheersplan de mogelijkheid geboden om globale machtigingen of toelatingen te krijgen voor werken of handelingen die kaderen binnen de langetermijnvisie rond beheer en onderhoud of voor werken of handelingen die niet strijdig zijn met de realisatie van de beheersdoelstellingen. Concreet betekent dit dat er niet telkens een machtigingsaanvraag bij de administratie moet worden ingediend, maar dat voor werken of handelingen die conform het goedgekeurde beheersplan gebeuren kan worden volstaan met een meldingsplicht.

Als tweede maatregel wordt er, vanuit een streven naar een globaal afwegingskader en een zo kort mogelijke doorlooptijd van dossiers, gezorgd voor een algemene en gedragen visie van de administratie en externe experts over alle mogelijke hedendaagse uitdagingen, noden en behoeften. Dit moet ervoor zorgen dat alle aanvragen op dezelfde manier kunnen worden getoetst. De onderwerpen die in dergelijke beoordelingsnota's, die een antwoord bieden op de huidige uitdagingen voor onroerenderfgoedzorg, behandeld worden, zullen uiteraard zeer uiteenlopend zijn. Die beoordelingsnota's kunnen voor ontwerpers ook meteen een kader vormen waar zij rekening mee kunnen houden wanneer ze een dossier opmaken. Dit komt de doorlooptijd van dossiers ten goede.

Ten derde wordt alles in het werk gesteld om de doorlooptijd van een aanvraag zo kort mogelijk te maken. In het verleden werden teveel dossiers op de lange baan geschoven omdat over een bepaald discussiepunt geen consensus kon worden gevonden of omdat het lang duurde vooraleer de consensus bijvoorbeeld schriftelijk werd meegedeeld.

Hiertoe wordt in een aantal maatregelen voorzien. Uiteraard is de situatie in elk dossier anders, maar de aanduiding van bekwame in de erfgoedzorg gespecialiseerde ontwerpers

en zo snel mogelijk en geregeld overleg tussen initiatiefnemers, ontwerpers en administratie kan de doorlooptijd van een dossier zeker verkorten. Eventuele problemen worden immers snel gedetecteerd en er kan afstemming worden gezocht. Het inbouwen van een gestructureerd vooroverleg wordt dan ook voorzien.

Ook de inbreng van de resultaten van de (door de Vlaamse overheid gefinancierde vooronderzoeken) biedt de mogelijkheid van een kwalitatief onderbouwd overleg en machtiging.

Naast het gestructureerd vooroverleg wordt de procedure voor het aanvragen van een machtiging of toelating voor het uitvoeren van werken of handelingen duidelijk afgelijnd met vaste termijnen, die zoveel mogelijk aansluiten bij de termijnen voorzien in het decreet Ruimtelijke Ordening.

Indien voor de uit te voeren werken of handelingen een stedenbouwkundige vergunning vereist is, wordt de machtiging verleend in de stedenbouwkundige vergunning.

Uitgangspunt is dat de burger de machtiging of toelating aanvraagt. De administratie dient binnen een vooropgestelde termijn eventuele bezwaren kenbaar te maken (of toelating of machtiging te verlenen). Indien de administratie zinnens is geen machtiging te verlenen wordt de aanvrager hiervan in kennis gesteld. In de mate van het mogelijke wordt ook aangegeven wat de reden is voor afwijzing. Binnen de tien dagen na de betekening van deze beslissing kan een bezwaarschrift worden ingediend. Wordt er binnen deze termijn geen bezwaarschrift ingediend dan wordt de definitieve beslissing onverwijld vastgesteld. Wanneer er een bewaarschrift wordt ontvangen wordt dit bezorgd aan een door de Vlaamse Regering samengestelde expertencommissie die bestaat uit één vaste voorzitter-jurist, twee vaste commissieleden en twee commissieleden die worden aangewezen in functie van de aard van het betrokken erfgoed en/of de aard van de betrokken instandhoudings-, onderhouds-, restauratie- of herstelwerken. De expertencommissie gaat na of de bezwaarschriften toelaatbaar kunnen worden verklaard. Is dat niet het geval, dan wordt dit gemeld aan de aanvrager; is dat wel het geval, dan brengt de commissie een advies uit ten behoeve van de Vlaamse Regering die op haar beurt de nodig geachte bindende richtlijnen over de inhoud van de eindbeslissing geeft. Indien noodzakelijk kan de adviesverlenende administratie ter motivering van haar machtiging een vooronderzoek laten uitvoeren. Ook hiertoe worden de nodige termijnen ingebouwd.

Financiering

Huidige situatie en uitdagingen

Voor het beheer van het beschermd erfgoed (zowel voor de ‘klassieke’ beschermingen als voor de beschermingen via ankerplaatsen/erfgoedlandschappen) bestaat de mogelijkheid voor financiële ondersteuning. De omvang ervan en de te volgen procedure verschilt niet alleen naargelang het om een onderhoudspremie of een restauratie- of herstellapremie gaat, maar is ook afwijkend voor de verschillende soorten bescherming (bouwkundig, landschappelijk, archeologisch) en afhankelijk van het juridisch statuut van de eigenaar (openbare besturen krijgen globaal gezien meer dan private initiatieven). In de praktijk hebben de meeste onderhouds- en restauratiepremies betrekking op het bouwkundig erfgoed.

De tabel als bijlage (zie p.35) geeft een overzicht van de huidige gehanteerde premiestelsels.

Wat de oorsprong van de middelen betreft, kunnen we globaal genomen zeggen dat de onderhoudspremies volledig ten laste zijn van het Vlaamse Gewest. Voor de restauratiepremies wordt, in de meest relevante categorie van het bouwkundig erfgoed, de zogenaamde koppelsubsidie gehanteerd, het principe dat er volgens een vaste verdeelsleutel

bijdragen zijn van zowel het Vlaamse Gewest, de provincie, de stad of gemeente. Alleen voor vooronderzoek is de bijdrage volledig van het Vlaamse Gewest afkomstig.

Nog in verband met de restauratiepremies is het belangrijk erop te wijzen dat voor de architectenkosten slechts een percentage van 7% in aanmerking wordt genomen voor berekening van de premie. Inzake (pre)financiering gaat het hier nochtans om een belangrijke post.

De uitbetaling van de premie met twee voorschotten en een saldo komt tegemoet aan een behoefte. Toch blijft het opvallend dat de doorlooptijd tussen de toekenning van de premie en de uiteindelijke realisatie van de werken vrij lang blijft.

De Vlaamse overheid investeert reeds geruime tijd in het aanmoedigen van regelmatig onderhoud om zo de restauratietermijn (dit is de termijn tussen twee algemene restauraties) zo veel mogelijk te verlengen. 50 jaar wordt aanzien als een gemiddelde restauratietermijn, door regelmatig onderhoud kan deze termijn worden verlengd tot 70 jaar; gebrek aan onderhoud zorgt voor een termijn van 30 jaar, met alle financiële implicaties van dien.

De onderhoudspremie is vandaag de dag begrensd tot een bedrag van 30.000 euro. Zeker voor grote complexen is dat onvoldoende. Het principe van de onderhoudsenveloppen is in de huidige regelgeving ingeschreven, maar is voorlopig niet omgezet in uitvoeringsbesluiten.

Alleen voor de privésector werd de onderhoudspremie gelijkgeschakeld met de restauratiepremie. Dit heeft een duidelijk gunstig gevolg voor het aantal aanvragen van onderhoudspremies, ondanks het plafond van 30.000 euro.

De afgelopen decennia merken we een evolutie inzake de eigendom en het beheer van het onroerend erfgoed (en dan vooral voor het bouwkundig erfgoed). Daar waar er vroeger slechts een beperkt aantal eigendomsstatuten bestonden (bv. volle eigendom of erfpacht) merken we dat er vandaag, voornamelijk met het oog op het opzetten van allerlei vormen van publiek-private samenwerking (pps), heel wat nieuwe eigendoms- of beheersvormen worden gerealiseerd. Denken we bijvoorbeeld aan de zogenaamde onroerende leasing of aan de steden en gemeenten die het beheer van hun patrimonium vaak overlaten aan autonome stads- of gemeentebedrijven. Op dit ogenblik wordt hier eerder pragmatisch mee omgegaan, maar ontbreekt een globaal kader.

Aanvullend ook nog even meegeven dat restauratiepremies alleen door eigenaars of houders van zakelijke rechten (bv. erfpacht) kunnen worden aangevraagd, daar waar onderhoudspremies ook ten gunste van de huurder kunnen zijn.

Inzake landschappen leert de praktijk dat het beheer ervan door eigenaars en beheerders vaak als minder dringend ervaren wordt. Bovendien is gebrek aan of achterstallig onderhoud doorgaans minder opvallend of meetbaar. Nochtans is ook hier onderhoud en regelmatig beheer niet minder noodzakelijk. De aanvragen voor landschapspremies variëren dan ook sterk van jaar tot jaar. Enkele jaren geleden is ook gestart met de opmaak van landschapsbeheersplannen. De systematische operationalisering ervan zorgt voor meer permanente aandacht, maar heeft uiteraard ook financiële consequenties omdat de voorgestelde ingrepen meestal structureler zijn.

Een tweede luik van de financiering heeft betrekking op het archeologisch onderzoek. Binnen de huidige regelgeving is dat vandaag de dag alleen geregeld via het zorgplicht-principe (vooronderzoek en onderzoek financieel volledig ten laste van de zogenaamde veroorzaker, met andere woorden van de bouwheer of projectontwikkelaar) of via de verklaring van algemeen nut (kosten ten laste van het Vlaamse Gewest).

Er is een duidelijk draagvlak om deze regeling aan te passen: niet alleen omdat de financiële consequenties aanzienlijk kunnen zijn, maar ook omdat de kans dat er iets gevonden wordt in bepaalde gebieden nu eenmaal groter is dan in andere.

Voorstellen conceptnota

Het uitgangspunt in de conceptnota is dat dagelijks beheer en regelmatig onderhoud, nog meer dan vroeger het geval was, worden aangemoedigd. De bedoeling is om de restauratietermijn, de termijn tussen twee algemene restauraties, te verlengen en zo lang mogelijk te maken.

Hoewel er naargelang het statuut van de eigenaar verschillen kunnen zijn in de omvang van de premie (een lokaal bestuur krijgt bijvoorbeeld meer dan een privé-initiatief), geldt als uitgangspunt in het nieuwe decreet dat, voor eigenaars die werk maken van regelmatig onderhoud en langetermijnbeheer, de onderhouds- en de restauratiepremies zullen worden gelijkgeschakeld. Voor de onderhoudspremies geldt ook niet langer het maximale bedrag van 30.000 euro. Omdat het moeilijk is bijvoorbeeld naargelang het statuut van de eigenaar te diversifiëren (de omvang van een bepaald gebied of complex is veel relevanter), wordt er niet langer gewerkt met een maximaal bedrag. Wel wordt voorzien in de nodige diversificatie, bijvoorbeeld via het op te maken beheersplan waarin op basis van de langetermijnvisie een plafond kan worden vastgesteld. Hiermee wordt duidelijk gemaakt dat de Vlaamse overheid permanent wil investeren in structureel onderhoud. Ook de kosten voor het opmaken van beheersplannen of toestandrapporten worden gefinancierd.

De begrippen ‘eigenaar’ en ‘beheerder’ worden duidelijker omschreven. De nieuwe eigendomsvormen (onroerende leasing en dergelijke) worden nadrukkelijk voorzien, zodat er een duidelijk kader is voor financiering van dit soort projecten. Daarbij wordt de initiële eigenaar als basis genomen om vast te stellen via welk statuut projecten kunnen worden gefinancierd (bv. wanneer een stad via een constructie van onroerende leasing een project wil realiseren, geldt de verdeelsleutel die voor de stad van toepassing is).

Om een duidelijke structurele zorg voor het erfgoed te kunnen garanderen, wordt het werken met onderhouds- en restauratie-enveloppes mogelijk gemaakt. Uiteraard is er de noodzakelijke koppeling met een goedgekeurd beheersplan, die de aanvaarde beheersvisie met opgesomde onderhouds- en restauratiewerken bevat. Voor wat de restauratie-enveloppes betreft, wordt die goedgekeurde beheersvisie ook gekoppeld aan een goedgekeurd restauratiedossier met realistische timing.

De (potentiële) gelijkgeschakeling van onderhouds- en restauratiepremies zorgt voor een eenvoudiger en eenduidiger premiestelsel. Uitgangspunt is dat de onderhoudspremie volledig ten laste valt van de Vlaamse overheid. Voor de restauratie- of herstellpremie wordt afgestapt van de koppelsubsidie, zodat er ook hier uitsluitend een bijdrage is van de Vlaamse overheid. Net zoals dat binnen de huidige regelgeving het geval is, wordt er wat de omvang van de premies betreft, niet langer een onderscheid gemaakt volgens het statuut van de eigenaar. Wel blijft de bijzondere regeling voor het zogenaamde ZEN-erfgoed (ZEN: zonder economisch nut) gehandhaafd.

Naast de basispremies voorziet de Vlaamse overheid in een extra financiering in het geval van restauratie of herstel wanneer een eigenaar in de voorgaande jaren heeft geïnvesteerd in regelmatig onderhoud en dagelijks beheer (modaliteiten moeten nog uitgewerkt worden, maar het kan bijvoorbeeld gaan om voorwaarden in de zin van vijf jaar aangesloten bij Monumentenwacht en rekening gehouden met de aanbevelingen, onderhoudspremies aangevraagd, beheersplan beschikbaar). Ook wanneer voldaan wordt aan een aantal voorwaarden met betrekking tot ontsluiting (bv. geregelde openstelling) kan in een extra premie worden voorzien. Omdat het belangrijk is dat met onderhoud wordt gestart vanaf het ogenblik dat een restauratie is beëindigd, wordt een geregelde opvolging van de toe-

stand als extra voorwaarde ingeschreven. Voor de uitbetaling van de premies wordt de huidige regeling gehandhaafd (uitbetaling met voorschot(ten) en saldo).

Ook het vooronderzoek, zoals kunsthistorisch of bouwtechnisch onderzoek, en het opmaken van beheersplannen worden financieel ondersteund door het Vlaamse Gewest. De resultaten van dit vooronderzoek worden meegenomen in de behandeling van de aanvragen tot machtiging van werken en handelingen.

Uit de praktijk blijkt dat de architectenkosten (zowel van bouwkundig als landschapsarchitecten) of andere kosten van ontwerpers voor de nodige (pre)financieringsproblemen kunnen zorgen. Ook de bepaling in de huidige regelgeving waar de premie wordt berekend op een forfaitair percentage van 7%, beantwoordt niet aan de huidige praktijk waar kostenpercentages van 12 tot 15% geen uitzondering zijn. De premie voor architecten- of ontwerperskosten bij de opmaak van restauratie- of hersteldossiers zal marktconform worden vastgelegd. Voor restauratiedossiers die betrekking hebben op bouwkundig erfgoed zal ze bijvoorbeeld berekend worden op basis van een kostenpercentage van maximaal 12%. De uitbetaling gebeurt in twee keer. De helft van het bedrag wordt ter beschikking gesteld op het ogenblik dat het dossier op de lijst van ontvankelijk verklaarde dossiers staat. De andere helft wordt na de voorlopige oplevering betaald. De nodige maatregelen worden voorzien in geval er uiteindelijk geen of slechts een gedeeltelijke uitvoering van de voorgestelde plannen zou zijn.

Voor de specifieke situaties van onderwijsinstellingen of sociale woningbouw worden in onderling overleg nadere bepalingen vastgelegd. Hetzelfde gebeurt voor alle andere projecten waarbij uit andere beleidsdomeinen cofinanciering mogelijk is (welzijnsinstellingen, collectiebeherende cultureelerfgoedinstellingen, kunst- en gemeenschapscentra enzovoort).

Nieuw is de mogelijkheid om voor de uitvoering van een goedgekeurd beheers- of restauratieplan voor omvangrijk onroerend erfgoed of erfgoed met een complexe eigendomsstructuur gedurende een in tijd beperkte periode (maximaal vijf jaar) een strategische ondersteuning te krijgen voor de indienstneming van een coördinator die de realisatie van de plannen kan begeleiden. Deze maatregel is geïnspireerd op het succes van de strategische projecten ter realisatie van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) en is bedoeld voor projecten zoals de Parkabdij, de Wintertuin van Onze-Lieve-Vrouw-Waver, het stiltegebied Waarbeke, de Kemmelberg, Merksplas kolonie, het begijnhof van Lier enzovoort.

Voor wat de financiering van het ex-situbehoud van het archeologisch en eventueel het aardkundig erfgoed betreft, wordt verwezen naar het onderdeel over de implementatie van het verdrag van Malta.

Implementatie verdrag van Malta

Huidige situatie en uitdagingen

Het Archeologiedecreet uit 1993 houdt, hoewel soms impliciet, al rekening met de belangrijkste bepalingen van het verdrag van Malta. De omzetting ervan in de praktijk is niet altijd even gemakkelijk, maar heeft als voordeel dat de uitdagingen ook duidelijk zijn.

Eerst en vooral zorgt de definitie van wat archeologische relictten zijn voor de nodige interpretatieproblemen. Voor leken of toevallige vinders is het immers niet altijd even gemakkelijk om in te schatten of iets archeologische waarde heeft of niet. Sporen van muren of bijvoorbeeld middeleeuwse voorwerpen kan iedereen misschien nog wel herkennen, maar wanneer bijvoorbeeld prehistorische artefacten in vuursteen worden aangetroffen is die herkenning zeker niet evident.

Bovendien heeft deze definitie ook aanleiding gegeven tot discussies met bepaalde vrijetijdsarcheologen en dan vooral met betrekking tot de resten van de Eerste en de Tweede Wereldoorlog.

Een belangrijke bepaling binnen het Archeologiedecreet is het zogenaamde zorgplicht-principe. Dat vormt vandaag de basis voor het uitvoeren van archeologisch (voor)onderzoek. Het zorgplichtprincipe is uiteraard goed als algemene basis, maar er is toch nood om een en ander specifieker te maken. Vandaag stopt het archeologisch traject bijvoorbeeld met de terbeschikkingstelling van een basisrapport. Het is dan ook zaak dat dit archeologisch traject duidelijk omschreven wordt en dat meteen de nodige garanties worden ingeschreven voor een kwalitatieve realisatie ervan.

Eén van de grote uitdagingen is uiteraard de financiering van het archeologisch onderzoek. Op basis van het zorgplichtprincipe vallen die kosten vandaag ten laste van de zogenaamde veroorzaker, dit is de bouwheer of de projectontwikkelaar. Op termijn is deze situatie niet houdbaar, alleen al omdat er op bepaalde plaatsen nu eenmaal meer kans is om archeologische relictten aan te treffen dan op andere.

Het basisprincipe van het verdrag van Malta is het behoud van het archeologisch patrimonium in situ als het kan, ex situ als het moet. Met betrekking tot het behoud in situ is het relevant dat de archeologische waarden zo snel mogelijk kunnen worden meegenomen in ruimtelijke ontwikkelingsprojecten- of initiatieven. Omwille van de eigenheid van het bodemarchief (het komt pas aan het licht op het ogenblik dat het op het punt staat vernield te worden), is het niet altijd even eenvoudig om een voldoende zeker archeologisch afwegingskader te creëren. De opmaak van archeologische evaluatiekaarten is uiteraard een stap in de goede richting. De bedoeling van het verdrag van Malta is dat in het geval van zeer hoge archeologische potentie wordt afgezien van de ruimtelijke ontwikkeling of dat naar alternatieven wordt gezocht.

Een andere grote uitdaging blijft de wisselwerking tussen vrijetijdsarcheologen en opgeleide archeologen. De afgelopen jaren is het archeologische landschap toch wel grondig veranderd, onder andere omwille van de totstandkoming van een aantal archeologische bedrijven. Stilaan groeit er consensus dat de eigenlijke opgravingen (het wetenschappelijke onderzoek) voorbehouden moeten blijven voor gespecialiseerde, opgeleide mensen.

Inzake de rol van de vrijetijdsarcheologen is er nood aan een duidelijk afsprakenkader dat er moet toe leiden dat toevalsvondsten worden gemeld. De meerwaarde van het gericht prospecteren door vrijetijdsarcheologen heeft het voordeel dat op deze manier heel wat nieuwe vindplaatsen aan het licht komen. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de toelating om met metaaldetectors of via andere specifieke instrumenten te zoeken naar archeologica. Dit blijft vooralsnog voor discussies zorgen.

Voorstellen conceptnota

Voor de invulling van het onderdeel archeologie binnen de conceptnota worden de krachtlijnen van het verdrag van Malta als globaal uitgangspunt genomen: concreet gaat het om de vrijwaring van het archeologisch erfgoed via planologische maatregelen, het behoud in situ als het kan en het behoud ex situ als het moet en een financiële regeling met betrekking tot het archeologische traject.

Deze uitgangspunten en de eerder beschreven uitdagingen met betrekking tot het archeologische erfgoed gelden overigens ook voor het aardkundig erfgoed. De verschillende elementen die aan bod komen en die betrekking hebben op het archeologisch erfgoed, zijn bijgevolg ook toepasbaar op het aardkundig erfgoed.

De implementatie van het verdrag van Malta betekent dat archeologie een evident onderdeel gaat uitmaken van een bouw- of ontwikkelingstraject. Net zoals iedereen het tegenwoordig logisch vindt dat er een architect of een veiligheidscoördinator betrokken wordt, moet het evident worden om tijd, ruimte en financiële middelen ter beschikking te stellen voor archeologisch onderzoek en – indien nodig – onderzoek naar bepaalde aardkundige waarden.

Belangrijke maatregelen om de krachtlijnen van het verdrag van Malta te verwezenlijken door de optimale afweging van de waarde van het archeologisch (en bij uitbreiding het aardkundig) erfgoed in bouw- of ontwikkelingsprojecten werden reeds opgenomen in de voorgaande rubriek ‘Onroerend erfgoed als onderdeel van afwegingskader – Advies – Machtiging’. Indien relevant moet archeologisch (of aardkundig) erfgoed in situ behouden blijven. Het is dan ook zaak dat het ganse financieringsmechanisme voldoende garanties biedt dat de gegarandeerde financiering geen aanleiding biedt om meer dan nodig ex situ te gaan bewaren als een soort van gemakkelijheidsoptlossing.

Voor de bescherming van het archeologisch (en het aardkundig) erfgoed (het ex-situbehoud) worden vanuit de integrale benadering de twee sporen die uitgebreid beschreven zijn in het deel ‘Bescherming’ aangehouden. Zowel de ‘klassieke’ bescherming op basis van de archeologische waarden als de bescherming via het systeem van de ankerplaatsen en erfgoedlandschappen zijn bruikbaar voor dit specifieke erfgoed.

Wanneer in-situbehoud niet mogelijk is, dient er geopteerd te worden voor een ex-situ vrijwaring. Meestal gebeurt dit via een opgraving gebruikmakend van alle mogelijke wetenschappelijke technieken. Ex-situbehoud behelst niet alleen de voorbereidende werkzaamheden, de opgraving zelf, maar ook de vondstverwerking, allerhande onderzoekstechnieken (natuurwetenschappelijke en andere), de wetenschappelijke en publieksontsluiting, de conservatie en de bewaring in een depot.

Om vast te stellen welke archeologische (of aardkundige) waarden aanwezig zijn, is er doorgaans een vooronderzoek nodig. Het is essentieel dat dit vooronderzoek deze archeologische of aardkundige waarden zo objectief mogelijk in kaart brengt. Op basis van de praktijkervaring blijkt dit niet altijd gemakkelijk (grote kwalitatieve verschillen tussen de verschillende uitvoerders van vooronderzoek, objectiviteit van uitvoerders van vooronderzoek die hopen ook het onderzoek te kunnen uitvoeren of in de toekomst nog voor dezelfde opdrachtgever willen werken enzovoort). Het is dan ook essentieel dat het vooronderzoek zo objectief mogelijk en telkens door dezelfde organisatie die een duidelijk en vaststaand afwegingskader hanteert, kan gebeuren. Op basis van de resultaten kan dan ook aangegeven worden op welke manier en met welke kwaliteitsgaranties het uiteindelijke onderzoek moet worden uitgevoerd via een programma van eisen.

Om dit te kunnen realiseren, bestaat het voorstel er dan ook in dat de Vlaamse overheid alle archeologisch vooronderzoek (mogelijk is het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) daartoe de meest geschikte instelling) uitvoert. Idealiter gebeurt de financiering van dit vooronderzoek door de Vlaamse overheid zelf, indien dit volgens de Europese regelgeving kan. Indien dat niet het geval is, gebeurt financiering vanuit het archeologisch fonds, waaraan de overheid zelf uiteraard ook bijdraagt. Het spreekt voor zich dat deze maatregel niet alleen een financiële impact, maar ook een personele impact zal hebben.

Op basis van de resultaten van dit vooronderzoek wordt een bepaalde zone vrij van archeologische of aardkundige waarden verklaard of worden op basis van een programma van eisen de randvoorwaarden (welke competenties noodzakelijk, welke opgravings- of onderzoeksmethode, eventueel ook relevante geschatte kostprijs enzovoort) voor het verdere onderzoek bepaald.

Op basis van die randvoorwaarden kan het archeologisch of aardkundig onderzoek worden uitgevoerd door iedereen die aan de gevraagde competenties beantwoordt. Concreet kan het zowel om overheidsdiensten, wetenschappelijke of andere onderzoeksinstellingen, bedrijven of gelijk welke andere uitvoerders gaan.

Voor de financiering van het archeologisch of het aardkundig onderzoek wordt een bijzonder fonds gecreëerd. Dit fonds wordt gedragen door een duidelijk afgebakende groep initiatiefnemers of hun koepelorganisaties, die op basis van hun individuele en meetbare verantwoordelijkheid ten aanzien van het archeologische of aardkundig erfgoed bijdragen leveren (zonder limitatief te zijn, gaat het over de verschillende overheden, nutsmaatschappijen, ontginningsbedrijven, projectontwikkelaars, bouwsector enzovoort). Op deze manier wordt een gesolidariseerd systeem bekomen dat zekerheid biedt voor de uniforme behandeling en uitvoering van kwalitatief archeologisch of aardkundig onderzoek en er tegelijk voor zorgt dat dit onderzoek voor elke initiatiefnemer betaalbaar blijft. Door het solidariteitsprincipe binnen het fonds zullen initiatiefnemers, die ontwikkelingen in archeologische of aardkundig interessante zones ontplooiën, van een uniform en betaalbaar regime genieten. De globale verdeelsleutel en de individuele bijdragen worden in overleg met de initiatiefnemers bepaald. Hoewel er een aantal ramingen beschikbaar zijn, is het voorlopig nog onmogelijk om met zekerheid te zeggen welke bedragen jaarlijks zullen moeten worden voorzien. Naast de omvang van het fonds zullen ook degenen die (moeten) bijdragen en de verdeelsleutel permanent worden geëvalueerd en geactualiseerd. Het is wel duidelijk dat dit pas ten volle kan gebeuren op het ogenblik dat deze manier van werken echt op het terrein en in de praktijk wordt gebruikt.

Toevalsvondsten – vondstmeldingen

Huidige situatie en uitdagingen

Zoals reeds eerder aangegeven vertrekt de regeling van de toevalsvondsten van een wel zeer algemeen omschreven definitie. Concreet is iedereen die iets vindt, waarvan hij vermoedt of redelijkerwijze kan aannemen dat dit een archeologische waarde bezit, verplicht om dit te melden.

In de praktijk is het natuurlijk niet zo eenvoudig voor een niet-gespecialiseerd iemand om te kunnen inschatten of iets archeologische waarde heeft of niet (zie eerder). De afgelopen jaren is het aantal vondstmeldingen beetje bij beetje toegenomen. Dat komt onder andere omdat men geïnvesteerd heeft in de contacten met vrijetijdsarcheologen en detector-amateurs.

Toch worden er jaarlijks betrekkelijk weinig vondstmeldingen geregistreerd, zeker wanneer we rekening houden met de hoge archeologische potentie van gans Vlaanderen. Naar de redenen hiervoor blijft het deels raden. Wellicht zijn veel mensen er zich niet eens van bewust dat ze een archeologisch voorwerp hebben gevonden en/of weten ze niet dat ze dit moeten melden en waar dit te melden. Bovendien blijven er ook een aantal misvattingen leven bij veel mensen, bijvoorbeeld dat alle gevonden voorwerpen automatisch eigendom worden van de overheid. Dat is, conform de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, uiteraard niet het geval. Enkele jaren geleden, bij de eerste contacten die werden gelegd met duikers inzake maritieme archeologie, bleek dit echt een hardnekkig probleem te zijn.

De belangrijkste uitdagingen bestaan er dan ook in dat er een duidelijk kader wordt gecreëerd dat interpretatieverschillen over het al dan niet archeologische waarde hebben van een vondst uitsluit, dat iedereen er van overtuigd kan worden dat het melden van een vondst de bedoeling heeft om de wetenschappelijke waarde te documenteren en niet om het voorwerp (zomaar) te verwerven en om ervoor te zorgen dat relevante vondsten met wetenschappelijke waarde kunnen worden verworven.

Tot slot is er nog de uitdaging met betrekking tot het gericht zoeken naar archeologica met behulp van een metaaldetector of andere hulpmiddelen. Vandaag bestaat er reeds een vergunningsplicht, maar die is in de praktijk niet altijd even gemakkelijk realiseerbaar. Op een goede manier omgaan met metaaldetectoren kan een meerwaarde hebben, maar binnen de huidige situatie is een werkbaar systeem niet makkelijk en zijn er nog teveel inbreuken.

Voorstellen conceptnota

Net zoals bij het onderdeel over de implementatie van het verdrag van Malta geldt ook met betrekking tot de toevalsvondsten en de vondstmeldingen dat de bepalingen van toepassing zijn op het aardkundig erfgoed.

Een toenemend maatschappelijk draagvlak en zekerheid over de financiering van eventueel noodzakelijk onderzoek moet ervoor zorgen dat archeologische of relevante aardkundige relictten worden gemeld.

Om een bruikbare en hanteerbare definitie te garanderen over wat archeologische (en bij uitbreiding aardkundige) relictten precies zijn, wordt teruggegaan op een uitgangspunt dat ook al bij de maritieme archeologie werd gebruikt, met name dat alles wat zich in de bodem of onder het water bevindt archeologische (of aardkundige) waarde heeft.

Het uitgangspunt is alvast dat overeenkomstig een voorkomingsprincipe een ruime invulling voor vondstmeldingen wordt voorzien. Daarnaast kunnen lijsten van zaken, die niet moeten worden gemeld, worden gemaakt. De wisselwerking met de uitbreiding van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en convenanten met vrijwilligers en maatschappelijk middenveld zorgt hier ook voor een laagdrempelig en beheersbaar systeem.

De huidige regelgeving heeft zeer duidelijke regels inzake eigendom van archeologische en aardkundige relictten. Kort samengevat behoudt de eigenaar van de grond de eigendomsrechten al dan niet in combinatie met de vinder. Vondstmeldingen hebben dan ook enkel de bedoeling om de wetenschappelijke informatie te verzamelen. Soms is de wetenschappelijke waarde van bepaalde vondsten dermate hoog, dat het aangewezen is dat de Vlaamse overheid deze vondsten kan verwerven. Daartoe zal, naar analogie van de regelgeving in een aantal omringende landen, voor vondsten, waarvan de wetenschappelijke waarde door experts onweerlegbaar werd vastgesteld, in een voorkeepsrecht door de Vlaamse overheid worden voorzien. In dit verband is een wisselwerking met andere relevante internationale of andere regelgeving noodzakelijk.

Een andere uitdaging waarvoor antwoorden moeten worden geformuleerd is de verkoop van archeologische en aardkundige objecten. Hier wordt best een onderscheid gemaakt tussen de vondsten die het resultaat zijn van wetenschappelijke opgravingen (al dan niet gefinancierd vanuit het bijzondere fonds), waarbij het uiteindelijke resultaat het plaatsen in een depot moet zijn en de zogenaamde toevalsvondsten. Naar analogie van de regelgeving in ons omringende landen, wordt in de conceptnota de nodige aandacht besteed aan de verkoop van deze archeologische of aardkundige objecten. Dit is enkel mogelijk wanneer de vondst gemeld werd, de relevante informatie door experts kon worden verzameld en de bepalingen inzake verkoop niet van toepassing zijn of er van het recht van verkoop wordt afgezien. In de andere gevallen zou verkoop onmogelijk (moeten) zijn.

Inzake het zoeken naar archeologische voorwerpen via metaaldetectoren en andere instrumenten is een absoluut verbod in de praktijk moeilijk te handhaven. Bovendien kan het zoeken met een metaaldetector gekoppeld aan correcte vondstmelding ook een meerwaarde hebben doordat nieuwe sites kunnen worden gedetecteerd. De vergunningsplicht voor het gebruik van metaaldetectoren wordt dan ook gehandhaafd en op basis van de praktijkervaring aangepast. Een metaaldetectievergunning wordt steeds perceelsgebonden

(schriftelijk akkoord van de eigenaar noodzakelijk) en voor een in tijd beperkte periode afgeleverd. Voor vrijetijdsarcheologen geldt bovendien dat vergunningen alleen kunnen worden uitgereikt aan diegenen die aangesloten zijn bij een vereniging waarmee een convenant werd afgesloten en die bereid zijn een deontologische code te onderschrijven (zie verder). Vergelijkbare maatregelen kunnen er ook komen met betrekking tot het zoeken naar aardkundige objecten. Dergelijk kader zorgt er ook voor dat bij wetenschappelijk onderzoek, indien opportuun en gewenst, een beroep kan worden gedaan op de expertise van deze vrijetijdsarcheologen.

Samenstelling dossier

Huidige situatie en uitdagingen

Binnen de huidige regelgeving is de dossiersamenstelling erg verschillend al naargelang het gaat om een machtiging (al dan niet gekoppeld aan een stedenbouwkundige vergunning), een dossier voor een onderhoudspremie of een dossier voor een restauratie- of herstell premie. Soms volstaat een eenvoudige aanvraag; in andere gevallen is een uitgebreid dossier nodig met historische, materiaaltechnische en andere gegevens. Elk dossier of elke aanvraag wordt individueel beoordeeld.

In de praktijk leidt dit tot erg verschillende dossiers. De individuele beoordeling van dossiers zorgt er ook voor dat bijvoorbeeld onderhouds- of restauratieplannen niet altijd makkelijk kunnen worden gekaderd in een langetermijnvisie. Er zijn ook voorbeelden waar een andere dossiersamenstelling werd aanvaard, omdat het om een bekend gebouw ging waarvan werd verondersteld dat de geschiedenis ervan genoegzaam bekend was.

Voorstellen conceptnota

Samen met het beschermingsdossier wordt het beheersplan de basis voor de opmaak van een onderhouds- of restauratiedossier. Het is relevant dat de verschillende dossiers, ook de vroegere, aan elkaar gekoppeld kunnen worden, zodat alle informatie permanent beschikbaar is. De zorg voor het onroerend erfgoed is gericht op het behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden, van de authenticiteit dus. Daarom is het belangrijk dat rekening wordt gehouden met de resultaten van historisch en materiaaltechnisch onderzoek. In de uitvoeringsbesluiten zullen hierover duidelijke richtlijnen worden opgenomen.

Precies om ervoor te zorgen dat er per erfgoedobject een globaal afwegingskader, waaraan individuele dossiers kunnen worden getoetst, bestaat, wordt relevante informatie, die in het beschermingsdossier moet worden opgenomen, gepreciseerd (zie onderdeel ‘bescherming, eerste spoor’). Dit is meteen een uitstekende basis voor het op te maken beheersplan. Op die manier wordt alvast een duidelijk kader gecreëerd voor de beoordeling van bijvoorbeeld aanvragen om werken uit te voeren of de functie te wijzigen.

Het beschermingsdossier en het beheersplan vormen de basis voor de opmaak van een onderhouds- of restauratiedossier. Het is relevant dat de verschillende plannen en dossiers, ook de vroegere, aan elkaar gekoppeld kunnen worden, zodat alle informatie permanent beschikbaar is. De zorg voor het onroerend erfgoed is gericht op het behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden, van de authenticiteit dus. Daarom en ook in het belang van de handhaving is het belangrijk dat er met de resultaten van historisch en materiaaltechnisch onderzoek rekening wordt gehouden. In een latere fase zullen hierover duidelijke richtlijnen worden opgenomen.

Ontwerpers – uitvoerders*Huidige situatie en uitdagingen*

De zorg voor het onroerend erfgoed is een gespecialiseerde materie. Intrinsieke erfgoedwaarden kunnen erg kwetsbaar zijn en onherstelbaar aangetast worden als er niet op een aangepaste manier mee wordt omgegaan. Iedereen is er dan ook bij gebaat dat een beroep kan worden gedaan op deskundige ontwerpers en uitvoerders (zowel voor het bouwkundig als voor het landschappelijk erfgoed).

Dat komt niet alleen het onroerend erfgoed ten goede, maar ook de doorlooptermijn van een dossier. In de praktijk zorgen niet-gespecialiseerde ontwerpers die niet vertrouwd zijn met de procedure er immers voor dat het nodeloos lang duurt vooraleer een dossier ontvankelijk kan worden verklaard. Dat zorgt niet alleen voor wrevel, maar doorgaans ook voor een hoger kostenplaatje.

Voor het uitvoeren van restauratiewerken wordt vandaag uitsluitend een beroep gedaan op erkende aannemers. Op dit vlak zijn er een aantal uitdagingen. Het aantal erkende aannemers is relatief beperkt. Soms zijn er echter restauratiewerken die een zo specifieke expertise vragen dat er slechts een handvol uitvoerders te vinden zijn. Meestal gaat het om kleine familiebedrijven met mensen die het vak van vader op zoon hebben geleerd. Hun deelname aan offertes moet mogelijk worden gemaakt.

Het is ook zaak ervoor te zorgen dat nieuwe ontwerpers en uitvoerders zich kunnen bekwamen. In het verleden werd bijvoorbeeld voor het aanbrengen van bliksem- en andere beveiliging gewerkt met een bestellingsopdracht. Dat zorgde weliswaar voor iets betere financiële voorwaarden, maar had tot gevolg dat er bij een hernieuwde offertevraag nauwelijks bedrijven waren die over de nodige bekwaamheid beschikten om te kunnen deelnemen.

Binnen de conceptnota wordt er van uitgegaan dat besturen, organisaties of instellingen die beschikken over voldoende gespecialiseerde ontwerpers of uitvoerders het dossier in eigen beheer kunnen opstellen of de werken in eigen beheer kunnen uitvoeren.

Ook inzake archeologie zijn er uitdagingen met betrekking tot de uitvoerders. Het Archeologiedecreet voorziet dat uitsluitend opgeleide mensen of mensen die door ervaring de nodige expertise hebben opgedaan opgravingen kunnen leiden. Sinds 1993 is de toestand echter veranderd, onder andere door de vermarkting van de archeologie en het ontstaan van archeologische bedrijven. In die zin is er stilaan consensus gegroeid om alleen opgeleide archeologen de opgraving te laten leiden.

Voorstellen conceptnota

Om ervoor te zorgen dat de taken bij onroerenderfgoedzorg door gespecialiseerde ontwerpers en uitvoerders worden uitgevoerd, zijn in de conceptnota de nodige randvoorwaarden ingeschreven. Bij de uitwerking zal er rekening gehouden worden met de bestaande normeringen en erkenningen, zoals voor architecten en aannemers. Tegelijkertijd zal ook rekening worden gehouden met de beroepscompetentieprofielen voor de sector onroerend erfgoed die in samenwerking met de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) werden ontwikkeld of in ontwikkeling zijn. Expertise, professionalisering en erkenning van kwaliteit van het werkveld staan hierbij centraal. In verband met specifieke expertises kunnen bijkomende voorwaarden worden gesteld (bv. voor ontwerpers kan naar analogie van bijvoorbeeld de regelgeving inzake de milieueffectrapportage (MER) gedacht worden aan specifieke erkenningen, gebaseerd op de beroepscompetentieprofielen). Zoals eerder aangegeven zal er wel voor gezorgd worden dat enerzijds zeer gespecialiseerde, maar kleine (familie)bedrijven werken kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld door voor een aantal zeer specifieke werken het erkend zijn als aannemer niet verplicht te maken, maar eerder te

werken met competentieprofielen waaraan moet worden voldaan. Anderzijds moet worden gezorgd voor voldoende instroommogelijkheden van nieuwe ontwerpers en uitvoerders. Het uitgangspunt blijft dat onderzoeksvergunningen persoonsgebonden zijn en dus individueel worden uitgereikt. Globale vergunningen voor bedrijven, overheden, instituten of instellingen worden uitgesloten.

Specifiek voor wetenschappelijke opgravingen of onderzoek naar fenomenen van aardkundige aard waarvoor ingrepen in de bodem noodzakelijk zijn, kunnen alleen gediplomeerde mensen voor de uitvoering instaan. In verband met noodzakelijke expertises kunnen bijkomende voorwaarden worden gesteld. Ook hier geldt het uitgangspunt dat vergunningen individueel worden uitgereikt (persoonsgebonden). Globale vergunningen (bv. vergunning aan een specifieke instelling) worden uitgesloten.

Wanneer de uitvoerder zich niet houdt aan de gestelde beperkingen of de gestelde kwaliteitsvoorschriften, zoals het tijdig indienen van rapporten, biedt het werken met randvoorwaarden de mogelijkheid om erkenningen of vergunningen te schorsen of in te trekken. Dit heeft tot gevolg dat er voldoende toezicht is op het aanhouden van het kwaliteitsvol werken van de uitvoerders. Vakmanschap en kwaliteit van uitvoering worden in de conceptnota verankerd en erkend.

Gespecialiseerde ontwerpers en uitvoerders, gevestigd in het buitenland, die voldoen aan de in het land van vestiging geldende voorwaarden om als onderneming handelsactiviteiten te kunnen stellen, kunnen onder dezelfde voorwaarden bij de Vlaamse onroerend-erfgoedzorg betrokken worden.

Intergemeentelijke samenwerking

Huidige situatie en uitdagingen

De afgelopen jaren vond, niet alleen in de onroerenderfgoedsector, de intergemeentelijke samenwerking doorgang. Precies omdat de zorg voor het onroerend erfgoed een gespecialiseerde materie is, is het niet evident om bijvoorbeeld op het niveau van een doorsnee gemeente fulltimekrachten aan te werven. Intergemeentelijke samenwerking kan hier soelaas bieden, omdat de bundeling van krachten wel een fulltimefunctie kan verantwoorden. Voor deze intergemeentelijke samenwerking bestaat voorlopig geen decretaal kader. Vooralsnog gaat het om een ad-hocondersteuning.

Inzake het onroerend erfgoed zijn er vandaag reeds de Regionale Landschappen, waaraan een extra financiering wordt gegeven die het mogelijk maakt (o.a. via de aanduiding van een landschapsanimator) om binnen de werking ook voldoende aandacht te besteden aan het landschap. Eén van de uitdagingen heeft betrekking op het werkingsgebied van deze Regionale Landschappen. Een Regionaal Landschap heeft vanuit het standpunt van het onroerend erfgoed alleen zin als er voldoende intrinsieke landschapswaarden in het gebied aanwezig zijn.

Sinds enkele jaren zijn er ook Intergemeentelijke Archeologische Diensten actief die als het ware fungeren als een laagdrempelig aanspreekpunt inzake archeologie. In een aantal gevallen (bv. Brugge) neemt de stad de voortrekkersrol voor de omliggende gemeenten. Enkele stedelijke diensten brengen die ondersteunende opdracht ook in de praktijk, maar worden daarvoor niet (financieel) ondersteund.

Voorstellen conceptnota

De conceptnota gaat uit van een decretaale basis voor de ondersteuning van de intergemeentelijke samenwerking op basis van concrete doelstellingen en resultaatverbintenissen.

Naast de bestaande initiatieven met betrekking tot landschappen en archeologie wordt, vanuit de integrale benadering, in de toekomst ook samenwerking rond bouwkundig en zelfs aardkundig erfgoed ondersteund, indien er in het werkingsgebied voldoende kwalitatief erfgoed aanwezig is. Het spreekt voor zich dat er op dit vlak ook een duidelijke wisselwerking met bijvoorbeeld de cultureelerfgoedconvenanten mogelijk is en dat een en ander dan ook in het protocol tussen beide beleidsdomeinen zal worden geconcretiseerd.

Naast intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zal ook de relevante werking van gemeentelijke en stedelijke onroerenderfgoeddiensten ondersteund worden, mits hun werkingsgebied voldoende groot is en mits er voldoende kwalitatief onroerend erfgoed aanwezig is.

De financiële ondersteuning van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zal bestaan uit een basisbedrag aangevuld met een bedrag per invalshoek (bouwkundig erfgoed, landschappen, archeologie en aardkundig erfgoed) waarrond wordt samengewerkt.

Samenwerking vrijwilligers en maatschappelijk middenveld

Huidige situatie en voorstellen

De onroerenderfgoedzorg kan gelukkig rekenen op een groot aantal actieve, gemotiveerde en deskundige vrijwilligers, al dan niet in verenigingsverband. De wisselwerking tussen deze mensen die in hun vrije tijd onbetaald actief zijn en betaalde krachten verloopt over het algemeen erg positief. De afgelopen jaren heeft het maatschappelijk middenveld er mee voor gezorgd dat er een verruiming kwam van het begrip onroerend erfgoed en is het erin geslaagd een aantal nieuwe uitdagingen onder de aandacht van het beleid te brengen.

Bijvoorbeeld de toenemende aandacht voor de archeologie van de Eerste en de Tweede Wereldoorlog of de luchtvaartarcheologie is een verdienste van dit erg actieve maatschappelijke middenveld. Dit heeft ervoor gezorgd dat ook wetenschappelijke instellingen geïnteresseerd worden in dit onderzoek.

Eén van de uitdagingen is ongetwijfeld om een afdoend antwoord te formuleren op de vraag hoe hiermee kan worden omgegaan en hoe er een wisselwerking met een meerwaarde kan worden gecreëerd voor alle partijen.

Met betrekking tot het maatschappelijk middenveld ondersteunt het Vlaamse Gewest een beperkt aantal partnerverenigingen (Erfgoed Vlaanderen, Open Monumentendag Vlaanderen, Forum voor Erfgoedverenigingen en Monumentenwacht Vlaanderen) wier werking complementair is met de werking van de eigen administratie. Ondertussen werd gestart met een traject dat moet leiden tot verregaande samenwerking en synergie. De (financiële) ondersteuning van deze partnerverenigingen gebeurt op dit ogenblik ad hoc binnen de begroting, zonder decretale basis.

Voorstellen conceptnota

Wanneer het reorganisatietraject dat voor de partnerverenigingen werd opgestart, kan leiden tot een verregaande integratie van de werking, ook afgestemd op het takenpakket van de betrokken administraties, en een synergie met behoud van ieders eigenheid, lijkt een structurele ondersteuning logisch. Concreet zou het immers betekenen dat er een partner beschikbaar komt die in nauw overleg met en complementair aan de overheidsdiensten op een flexibele en dynamische manier snel kan inspelen op concrete vragen vanuit het maatschappelijke middenveld en andere eigenaars/beheerders (bv. trajectbegeleiding op maat, basisdocumenten inzake verenigingswerking, eigendomsstatuten). Indien relevant kan het samenwerkingsverband met andere partners worden uitgebreid. De taak van deze nieuwe organisatie zal erin bestaan dat zij vanuit een integrale benadering ondersteuning

geeft of het voortouw neemt inzake beheer, onderhoud, herstel en restauratie, ontsluiting van onroerend erfgoed en zorgen voor een ruim netwerk van actieve participanten.

Ook met het maatschappelijke middenveld en de vrijwilligersverenigingen wordt een structureel samenwerkingsverband nagestreefd door middel van het afsluiten van convenanten. De bedoeling is dat zij kunnen gaan fungeren als lokaal aanspreekpunt, vooral in die plaatsen waar geen intergemeentelijk samenwerkingsverband actief is. Binnen deze noodzakelijke wisselwerking kan voor ondersteuning door middel van opleidingen enzovoort worden gezorgd.

In navolging van de bestaande deontologische code voor amateur-paleontologen (overigens gebaseerd op internationaal aanvaarde voorbeelden) zal werk worden gemaakt van deontologische codes voor de gemotiveerde vrijetijds mensen (lieft in georganiseerd verband), aangepast aan de specifieke noden van het domein waarin zij actief zijn.

Handhaving

Huidige situatie en uitdagingen

De meeste eigenaars en beheerders zorgen goed voor hun patrimonium. In een aantal gevallen en om zeer uiteenlopende redenen wordt onroerend erfgoed toch ontsierd, beschadigd, vernield of op een andere manier bedreigd. In dat geval dient er opgetreden te worden.

Van zodra een inbreuk wordt waargenomen wordt die officieel vastgesteld door de bevoegde diensten. In eerste instantie wordt getracht een oplossing in der minne te krijgen en bijvoorbeeld de aangebrachte schade te herstellen.

Wanneer deze oplossing niet haalbaar is of gerealiseerd wordt binnen de vooropgestelde termijnen worden verdere stappen ondernomen. Deze verdere stappen zijn erop gericht om de aangebrachte schade zo snel mogelijk te herstellen en/of te vermijden dat er verder nog schade wordt aangebracht, bijvoorbeeld door het mogelijk te maken dat werken onmiddellijk worden gestaakt, door in de plaats van de eigenaar te kunnen optreden (uiteeraard met mogelijkheid om de kosten te verhalen op de eigenaar). Vandaag de dag zijn deze procedures erg tijdrovend en vergen ze ook op financieel vlak de nodige inspanningen (bv. het dossier van het kasteel van Heers). Bijvoorbeeld een onteigening op basis van verwaarlozing gebeurt niet kosteloos, maar gaat gepaard met het betalen van een omvangrijke vergoeding.

Bovendien is sommige schade moeilijk of onmogelijk te herstellen. Dat is bijvoorbeeld het geval met de vernieling van archeologisch bodemarchief. Deze schade is onherstelbaar.

Voorstel conceptnota

Inzake handhaving gebeurt er afstemming met de maatregelen die ook in de decreten Ruimtelijke Ordening, en Grond- en pandenbeleid zijn ingeschreven. Het decreet creëert de randvoorwaarden voor een snelle, efficiënte en effectieve handhaving. Vergunningen, machtigingen en administratieve documenten met betrekking tot het uitvoeren van handelingen betreffende onroerenderfgoedzorg zullen daarom door de eigenaar, de ontwerper of de uitvoerder op de plaats van de handeling worden bijgehouden of aanwezig moeten zijn.

Het accent in handhaving ligt bij administratieve handhaving, waarbij de randvoorwaarden voor stakingsbevelen en herstel door middel van dwangsommen worden vastgesteld. Voor handelingen door middel van kortgeding wordt in de conceptnota een kader gecreëerd.

Het is belangrijk dat er een duidelijke basis komt waardoor eventuele vernieling, verwaarlozing enzovoort kan worden aangetoond. Een goed onderbouwd en geïllustreerd toestandrapport in het beschermingsdossier vormt hiervoor de basis.

De procedures die ervoor moeten zorgen dat schade zo snel mogelijk wordt hersteld of vervolgschade wordt voorkomen, moeten zo snel mogelijk kunnen worden gerealiseerd. In dit geval is het belangrijk dat, onder duidelijke voorwaarden de overheid in de plaats kan treden van de eigenaar of veroorzaker van de schade. De overheid realiseert eenvoudige en snelle procedures die het uitvoeren van de werken en het terugvorderen van de kosten vaststellen.

Gezien het specifieke karakter (verlies is onherroepelijk en kan nooit hersteld worden) van het archeologisch (en in sommige gevallen ook van het aardkundig) erfgoed, creëert de conceptnota een kader voor een financiële strafmaat, die de geleden maatschappelijke schade vergoed. Deze strafmaat moet voldoende groot zijn om afschrikwekkend te zijn.

Register en herkenningsteken

Huidige situatie en uitdagingen

Het beschermd onroerend erfgoed kan worden opgenomen in een register dat ter beschikking is bij het Vlaamse Gewest, bij de provincie en bij de stad of gemeente. Het register bevat enkele basisgegevens (datum bescherming, object, kadastraal nummer enzovoort). Dit register is bij veel mensen echter onbekend.

De mogelijkheid bestaat om een herkenningsteken aan te brengen op beschermd onroerend erfgoed. Dat gebeurt echter op vrij initiatief en is geen verplichting. Voor bouwkundig erfgoed gaat het om het gekende blauwe schildje, voor de beschermde landschappen gaat het om een ander symbool.

Voorstel conceptnota

Het register van beschermd onroerend erfgoed moet echt een werkinstrument kunnen worden. Daarom is het belangrijk dat naast de basisgegevens ook werk wordt gemaakt van georeferentie, dat er een duidelijke beschrijving voorhanden is van het beschermd goed, van wat er nu precies beschermd is en van welke intrinsieke erfgoedwaarden aanwezig zijn. Het lijkt ook logisch dat er op een of andere manier ook informatie van de vastgestelde inventaris wordt toegevoegd aan het register. Bovendien wordt het register van het beschermd erfgoed, net zoals de inventaris, gekoppeld aan het vergunningenregister.

Omwille van het maatschappelijke draagvlak is het belangrijk dat mensen kunnen zien dat een bepaald object of een specifieke zone beschermd is als erfgoed. Het verhoogt niet alleen de kennis over het erfgoed, het zal er ook voor zorgen dat er sneller kan worden opgetreden, bijvoorbeeld omdat mensen eventuele schade, gevallen van verwaarlozing of inbreuken kunnen melden. Daarom wordt voorgesteld het aanbrengen van het herkenningsteken verplicht te maken. Met het blauwe schildje als basis zal een ontwerp worden gemaakt voor een herkenningsteken voor alle onroerend erfgoed. Uiteraard zal ook nagedacht worden over de wijze waarop het herkenningsteken kan worden aangebracht in of aan grote gehelen of uitgestrekte beschermde zones. Bovendien wordt ook in de mogelijkheid voorzien dat in een aantal erg specifieke gevallen (bv. bepaalde archeologische sites om plundering tegen te gaan) geen herkenningsteken moet worden aangebracht.

Ook voor het geïnventariseerd erfgoed is het relevant dat er een herkenningsteken kan worden aangebracht. Het aanbrengen van dit teken is facultatief. De basis voor dit herkenningsteken is dezelfde als die voor het beschermd erfgoed. Het onderscheid wordt aangeduid door een duidelijk kleurverschil (donkerblauw voor beschermd erfgoed, lichtblauw voor geïnventariseerd erfgoed).

Onroerenderfgoedprijs*Huidige situatie en uitdagingen*

Jaarlijks reikt de Vlaamse Regering een Monumentenprijs uit aan een project, een persoon, een realisatie, een werking enzovoort met een voorbeeldfunctie. Iedereen kan zich via een open oproep kandidaat stellen. Op voordracht van de Koninklijke Commissie worden vijf laureaten gekozen, één per provincie. Deze krijgen een geldprijs van 2500 euro. Uit deze laureaten wordt een eindwinnaar gekozen die nog een bijkomende prijs van 12.500 euro krijgt.

Voorstel conceptnota

De Vlaamse Monumentenprijs wordt omgevormd naar een Onroerenderfgoedprijs. De open kandidatuur aangevuld met zelf voorgedragen kandidaten wordt gehandhaafd. De voordracht gebeurt door de Koninklijke Commissie voor Onroerend Erfgoed. De geldprijzen blijven gehandhaafd.

III. De Koninklijke Commissie Onroerend Erfgoed*Huidige situatie en uitdagingen*

De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) fungeerde als een onafhankelijk adviesorgaan voor de bevoegde minister (het is overigens de oudste nog actieve adviesraad). In het verleden adviseerde de Commissie zowel in technische als in regelgevende materies. De BBB-hervorming (BBB: Beter Bestuurlijk Beleid) heeft ervoor gezorgd dat er door de oprichting van de Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed (SARO) een onafhankelijk adviesorgaan is inzake regelgeving. Hierdoor is de Koninklijke Commissie voor het Onroerend Erfgoed de facto hervormd naar een technische adviescommissie.

De huidige KCML bestaat vandaag uit vijf afdelingen (monumenten, landschappen, archeologie, varend erfgoed en heraldiek), een voorzitter (tegelijk ook voorzitter van de afdeling monumenten), vijf ondervoorzitters (met uitzondering van de afdeling monumenten fungeren deze ondervoorzitters als voorzitter van hun afdeling).

De KCML heeft effectieve leden en corresponderende leden (een gevolg van de vorige hervorming waarbij de structuur met een centrale commissie en provinciale commissies werd aangepast). Uit de praktijk blijkt dat die opsplitsing binnen de huidige context geen meerwaarde heeft en dat er vanuit of met de corresponderende leden nooit enige actie wordt gevoerd.

De huidige opdeling tussen monumenten, landschappen en archeologisch erfgoed heeft er ook toe geleid dat er verschillen bestaan op het vlak van het tijdstip van het verlenen van advies en de inhoud van het advies. Doorgaans zijn er geen adviestermijnen beschikbaar.

Op eigen initiatief vraagt de administratie nu reeds advies aan de Koninklijke Commissie over concrete technische dossiers waar het moeilijk is om een globaal standpunt te bepalen.

Voorstel Onroerenderfgoeddecreet

De Koninklijke Commissie Onroerend Erfgoed (KCOE) kent naar analogie van haar voorganger, de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, dezelfde functie als een technische adviesraad.

In functie van de integrale benadering van het onroerend erfgoed wordt voorgesteld om:

- de naam te wijzigen in Koninklijke Commissie voor het Onroerend Erfgoed (het adjectief ‘Koninklijke’ blijft behouden vanuit de historische achtergrond dat het hier gaat om de oudste nog bestaande adviescommissie in ons land);
- de afdeling ‘monumenten, landschappen en archeologie’ te integreren in één afdeling onroerend erfgoed (de afdeling varend erfgoed en de afdeling heraldiek die adviserend optreden op basis van andere regelgeving blijven behouden) en op die manier de integrale werking en de wisselwerking tussen de verschillende disciplines ook verder vorm geven.

Met betrekking tot de technische adviezen bestaat het voorstel erin dat de KCOE steeds op hetzelfde moment de individuele dossiers adviseert. Concreet wordt voorgesteld dat te laten doen op het ogenblik dat een dossier afgerond is door de administratie, maar vooraleer het aan de minister wordt overgemaakt.

De Koninklijke Commissie voor Onroerend Erfgoed zal alleen nog bestaan uit effectieve leden.

Het is belangrijk dat de Koninklijke Commissie een dynamische en onafhankelijke adviescommissie is die adequaat kan reageren op de evoluties binnen de sector of op de eventuele nieuwe uitdagingen die wachten. Om daartoe te komen, wordt erin voorzien dat iemand maximaal twee mandaten van vijf jaar kan krijgen in de commissie. Eventueel kan daar nog een derde mandaat van vijf jaar bijkomen, maar dan alleen als voorzitter. Leden van de administratie van de Vlaamse overheid (zowel van de agentschappen als van de wetenschappelijke instellingen) kunnen geen zitting hebben in de commissie.

Het is voor een lid van de Koninklijk Commissie Onroerend Erfgoed verboden deel te nemen aan de bespreking en de stemming over aangelegenheden waarin hij of zij een rechtstreeks belang heeft, hetzij persoonlijk, hetzij als vertegenwoordiger, of waarbij de echtgenoot, of bloed- of aanverwanten tot en met de tweede graad een persoonlijk en rechtstreeks belang hebben.

Dirk VAN MECHELEN

BIJLAGE:

Premiestelsel beschermde monumenten

PREMIESTELSEL VOOR BESCHERMDE MONUMENTEN – ONDERHOUDSPREMIE

		Totale premie	Aandeel Vlaams Gewest Onroerend Erfgoed	Aandeel provincie	Aandeel gemeente	Eigen aandeel opdrachtgever
ONDERHOUDS-PREMIE	Privé / Openbaar*/ Eredienst*/ Onderwijs	40 %	40 %	/	/	60 %
	ZEN-monument	80 %	80 %	/	/	20 %

ZEN = monument zonder economisch nut, en niet van aard om verhuurd te kunnen worden, en zichtbaar van op openbare weg of opengesteld.

Onderwijs = monument erkend voor onderwijsdoelstelling

Eredienst = monument erkend voor de officiële eredienst (parochiekerken en pastorieën)

De premie wordt berekend op de betoelaagbare werken, tzt. herstel van de waarden die geleid hebben tot de bescherming. De volgende posten zijn normaal niet betoelaagd: electriciteit, verwarming, sanitair, isolatie, nieuwe inrichtingswerken, keukens,... Tenzij ze slechts konden aangebracht worden met een aanzienlijke meerkost ten gevolge van de waarden van het monument.

*Bij beslissing van de Vlaamse Regering van 19 november 2010 werd de onderhoudspremie voor lokale en regionale besturen en voor gebouwen bedoeld voor de eredienst afgeschaft. Lokale en regionale besturen kunnen alleen nog gebruik maken van een onderhoudspremie voor zgn. ZEN-monumenten en maalvaardige molens.

PREMIESTELSEL VOOR BESCHERMDE MONUMENTEN – RESTAURATIEPREMIE

Restauratiepremie	Vlaams Gewest	regionaal bestuur	lokaal bestuur	Totale premie (%)
klassiek geval	25	7,5	7,5	40
vooronderzoek	80			80
openmonumentenvereniging	50	15	15	80
ZEN-monument	50	15	15	80
scholen etc.	50	15	15	80 op 80% → 64*
scholen etc. (gemeente)	60	20	rest	80 op 80% → 64*
scholen etc. (provincie)	60	rest		60 op 80% → 48*
promotioneel	10	niet verplicht bij te dragen		10
lokaal bestuur	60	20	rest	80
regionaal bestuur	60	rest		60
eredienst	60	20	10	90
kathedrale kerkfabrieken etc.	60	30		90

PREMIESTELSEL BESCHERMDE LANDSCHAPPEN

			Totale premie	Eigen aandeel opdrachtgever
ONDERHOUDS-PREMIE			40 %	60 %
LANDSCHAPS-PREMIE	Opmaak landschapsbeheerplan		80 %	20 %
	Uitvoeren werken	Instandhoudings-, onderhouds-, herstel en verbeteringswerkzaamheden	70%	30 %
		Ontsluitings-, onderzoeks- en voorlichtingswerkzaamheden	20%	80%

PREMIESTELSEL VOOR WERKEN AAN BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE GOEDEREN

	Aandeel Vlaams Gewest	Aandeel provincie	Aandeel gemeente	Aandeel initiatiefnemer
Opdrachtgever: Regionaal openbaar bestuur	60%	40%	/	/
Opdrachtgever: Lokaal openbaar bestuur	60%	20%	20%	/
Opdrachtgever: Andere publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersonen of particulieren	60%	20%	7,5%	12,5%

Betoelaagde werken: instandhouding, beveiliging, beheer, en herstel van beschermde archeologische goederen

Toegekend aan: publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon of natuurlijk rechtspersoon die eigenaar, erfpachter, opstalhouder of vruchtgebruiker is en de kosten draagt voor deze werken